

Mari Loisko

TUOMIOISTUINSOVITTELU
SATAKUNNAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Liiketalouden koulutusohjelma
2018

TUOMIOISTUINSOVITTELU SATAKUNNAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Loisko, Mari
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Marraskuu 2018
Sivumäärä: 54
Liitteitä: 3

Asiasanat: konflikti, sovittelu, tuomioistuinsovittelu, riita-asia, sovittelija

Opinnäytetyön aiheena oli tutkia tuomioistuinsovittelua ja sen toteutumista Satakunnan kärjäoikeudessa. Tutkimuksesta käy ilmi, mitä tuomioistuinsovittelu tarkoittaa, miten paljon Satakunnan kärjäoikeudessa käsitellään asioita sovittelussa ja millä toimenpiteillä sovitteluita voitaisiin lisätä. Työn toimeksiantajana toimi Satakunnan kärjäoikeus. Toimeksiantajalle tutkimus tuo tietoutta, kuinka paljon Satakunnan kärjäoikeuden riita-asioista käsitellään sovittelussa ja miten tuomioistuinsovittelua siellä voitaisiin kehittää.

Tuomioistuimissa voidaan sovittaa riita- ja hakemusasioita. Sovittelussa sovittelijana toimii tuomioistuimen tuomari ja hänen tehtävänä on auttaa osapuolia löytämään riitaansa heitä tyydyttävä ratkaisu, jonka kumpikin voi hyväksyä. Sovittelu on vapaaehtoista ja sovittelun aloittamiseen tarvitaan riidan osapuolten suostumus. Sovittelu toteutetaan kärjäoikeudessa ja sen aloittamisesta päättää aina tuomioistuin. Sovittelu on vaihtoehto oikeudenkäynnille.

Tutkimuksessa selvisi, että tuomioistuinsovittelu on todella hyödyllistä. Sovittelulla on monia etuja verrattuna oikeudenkäyntimenettelyyn. Sovittelu on nopeampi, halvempi ja joustavampi menettely ja se sopii moniin konflikteihin. Sovintoratkaisua noudatetaan yleensä myös paremmin kuin tuomioistuinratkaisua. Lisäämällä sovittelua voidaan säästää tuomioistuimessa tehtävää työtä ja kustannuksia.

THE COURT ANNEXED MEDIATION IN THE DISTRICT COURT OF SATAKUNTA

Loisko, Mari
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
November 2018
Number of pages: 54
Appendices: 3

Keywords: conflict, mediation, court annexed mediation, civil case, conciliator

The subject of this thesis was to examine the court annexed mediation and its implementation in The District Court of Satakunta. Thesis shows what is the court annexed mediation, how much it is used and which measures could be used to increase mediations in The District Court of Satakunta. This study was commissioned by The District Court of Satakunta. For them the study brings knowledge how many civil cases is dealt with the mediation and how could court annexed mediation be developed in the district court of Satakunta.

In the courts civil cases and petitions can be arbitrate. In the mediation judge of the court acts as the arbitrator and his task is to help parties to find the solution which satisfies them and which both can accept. The mediation is voluntary and the consent of the parties of the quarrel is needed for the beginning of mediation. The mediation is carried out in the district court and the court always decides on the beginning of it. The mediation is an alternative to the trial.

In the study became clear that the court annexed mediation is really useful. The mediation has many advantages compared to the trial. The mediation is quicker, cheaper and more flexible procedure and it is suitable for many conflicts. The mediation settlement also is usually followed better than a court decision. Work which is done in the court and costs can be saved by increasing the mediation.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄ	6
2.1	Tavoite ja tutkimuskysymykset	6
3	SOVITTELEVA OIKEUS	8
3.1	Mitä sovittelu on?	8
3.2	Tuomioistuinsovittelun historia	9
3.3	Tuomioistuinsovittelun ja sovinnon edistämisen erot.....	11
3.4	Tuomioistuinsovittelu	12
3.5	Lapsiasioiden sovittelu tuomioistuimessa.....	15
3.6	Sovittelun hyödyt	16
3.7	Tuomari sovittelijan roolissa.....	19
3.8	Asianajajan rooli konfliktissa	20
3.9	Sovittelun kustannukset	22
4	SOVITTELMALLIT JA SOVITTELUN RAKENNE SEKÄ ERI VAIHEET .	23
4.1	Sovittelumallit.....	23
4.2	Sovittelun rakenne ja vaiheet	25
5	TUOMIOISTUINSOVITTELUN KEHITTÄMISPROJEKTIT.....	28
5.1	Oulun kärjäoikeus	28
5.2	Keski-Suomen kärjäoikeus.....	30
6	SOVITTELUSSA KÄSITELTYJEN ASIOIDEN MÄÄRIEN KEHITYS	33
6.1	Sovittelussa käsiteltyjen asioiden määrien kehitys vuosina 2006-2017	33
6.2	Vaasan hovioikeuspiirin sovittelutilastot vuosilta 2013-2017.....	36
7	SATAKUNNAN KÄRÄJÄOIKEUS.....	39
7.1	Sovitteluorganisaatio ja sovittelijoiden koulutus sekä sovittelutilat.....	39
7.2	Sovittelun markkinointi	40
7.3	Sovittelun kehitys.....	40
7.4	Tuomioistuinsovitteluun tulleet asiat vuosina 2013-2017	41
7.5	Sovittelutuomareille suunnattu kysely	44
7.5.1	Kyselyn kysymykset.....	45
7.5.2	Kyselyn yhteenveto	46
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	47
	LÄHTEET.....	52
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tänä päivänä konflikteja ratkaistaan monin erilaisin tavoin niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. Yksi selkeästi yleistyvistä konfliktinratkaisumenetelmistä on sovittelu. Suomessa onkin käytössä monia erilaisia sovittelujärjestelmiä, joiden määrä on kasvanut viime vuosina. Sovittelujärjestelmien ansiosta riitoja ratkotaan yhä enemmän sovittelussa. Myös käräjäoikeuksissa on herätty sovittelun tuomiin mahdollisuuksiin. Aikaisemmin käräjäoikeudet ratkoivat riitoja ainoastaan oikeudenkäynnissä, mutta nykyään riitoja pyritään ratkomaan yhä enemmän sovittelemalla.

Tuomioistuinsovittelu on mielenkiintoinen menettelytapa perinteisen oikeudenkäynnin rinnalle ja se on huomattavasti oikeudenkäyntiä kevyempi menettely. Tuomioistuinsovittelu toteutetaan tuomioistuimessa ja se on oikeudenkäynnistä erillinen menettely. Menetelmän tarkoituksena on saada riidan osapuolet itse löytämään ratkaisu riitaan. Sovittelua voidaan käyttää riita-asioissa, hakemusasioina käsiteltäviin lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä elatusta koskevissa asioissa. Sovittelijana toimii tuomioistuimen tuomari, jonka on mahdollista käyttää apunaan sovitteluavustajaa. Nykyään tuomioistuimissa ei ainoastaan ratkota oikeudellisia riitoja, vaan tuomioistuimen tehtävä on pyrkiä myös laajemmassa määrin sovinnollisiin ratkaisuihin, jonka tarkoituksena on saada konflikti lopullisesti ja kokonaisvaltaisesti ratkaistua.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella tuomioistuinsovittelua ja sen toteutumista Satakunnan käräjäoikeudessa. Tavoitteena on selvittää, kuinka paljon Satakunnan käräjäoikeuden riita-asioista käsitellään tuomioistuinsovittelussa ja miten paljon tuomioistuinsovittelussa käsitellyistä asioista päätyy sovintoon. Tarkoituksena on löytää vastauksia myös siihen millä tavalla Satakunnassa voitaisiin lisätä tietoisuutta riitaasioiden tuomioistuinsovittelusta ja saada tuomioistuinsovitteluiden määrä kasvuun.

2 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSMENETELMÄ

2.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella tuomioistuinsovittelua ja sen toteutumista Satakunnan käräjäoikeudessa. Tavoitteena on selvittää, kuinka paljon asioita päättyy tuomioistuinsovitteeluun ja miten paljon näistä asioista päättyy sovintoon. Tarkoituksena on myös löytää vastauksia siihen millä tavalla Satakunnassa voitaisiin lisätä tietoisuutta riita-asioden tuomioistuinsovitteelusta ja saada sovitteluiden määrä kasvuun. Sivuan myös työssäni asiantuntija-avusteista huoltoriitojen sovittelua.

Opinnäytetyölleni asetin seuraavat tutkimuskysymykset, joihin työni edetessä pyrin vastaamaan:

1. Mitä tuomioistuinsovitteelulla tarkoitetaan?
2. Mitkä ovat tuomioistuinsovitteelun hyödyt?
3. Kuinka paljon Satakunnan käräjäoikeudessa käsitellään asioita tuomioistuinsovitteelussa ja kuinka paljon näistä asioista päättyy sovintoon?
4. Millä tavoin tuomioistuinsovitteelua voitaisiin kehittää Satakunnan käräjäoikeudessa?

Opinnäytetyö kuuluu juridiikan alaan, joten tärkeimpinä lähteinä tutkimuksessani olen käyttänyt *Ervastin Tuomioistuinsovitteelu: käytännön opas -teosta* ja *Ervastin & Ny-lundin Konfliktinratkaisu ja sovittelu -teosta* sekä *Ervastin Uusi tuomioistuinsovitte-lulaki -teosta*. Hyvin keskeisessä osassa on laki riita-asioden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa. Lisäksi olen hyödyntänyt hallituksen esitöitä, oikeuskirjallisuutta, artikkeleita sekä muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Merkittävänä lähteitä pidän myös haastatteluja ja kyselyä sovittelutuomareille, joista sain arvokasta kokemustietoa työlleni.

Tässä opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusmenetelmää.

Kvalitatiivisessa menetelmässä pyritään tutkimaan asia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, tarkasti ja totuudenmukaisesti. Lähtökohtana on kuvata todellista elämää ja pyrkimyksenä on paljastaa tai löytää tosiasioita. Laadullinen tutkimus sisältää ajatuksen, että todellisuus on moninainen ja, että sitä ei voi pilkkoa miten tahansa. Samanlaisesti tapahtumat muovaavat toisiaan ja vaikuttavat toisiinsa. Tutkijan ei ole mahdollista sanoutua irti arvolähtökohdista. Arvot muokkaavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme asioita ja ilmiöitä. Perinteisessä mielessä ei ole mahdollista saavuttaa objektiivisuutta, sillä tutkija ja se mitä tutkittavasta kohteesta tiedetään, kiertävät tiukasti toisiinsa. Laadullisen tutkimuksen tulokseksi voidaan saada vain mahdollisia selityksiä johonkin paikkaan ja aikaan rajoittuen. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on auttaa ymmärtämään tutkimuksen kohdetta ja selittämään sen käyttäytymisen ja päätösten syitä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160-161.)

Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa, joka perustuu kohteen kuvaamiseen ja tulkitsemiseen numeroiden ja tilastojen avustuksella. Määrälliseen menetelmäsuuntaukseen sisältyy paljon monenlaisia tilastollisia ja laskennallisia analyysimenetelmiä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tarvittavat tiedot kerätään erilaisista muiden keräämistä tilastoista tai tiedot kerätään itse. (Heikkilä 2014, 15-17; Hirsijärvi jne. 2009, 139-141, 161.)

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, joka täydensi kirjallisesta aineistosta saatavaa tietoa. Haastattelu mahdollisti tiedon saamisen myös asioista, joista ei ollut saatavana kirjallista materiaalia. Haastattelu oli teemahaastattelu ja valmistauduin siihen laatimalla muutaman apukysymyksen tukemaan käytävää keskustelua. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 91-92.)

Kyselytutkimuksen avulla saatiin tarkkaa tietoa kyselyyn vastaajilta kysymällä asioita kaikilta vastaajilta täysin samalla tavalla. Kyselyyn osallistujien määrä rajattiin koskemaan ainoastaan sovittelutuomareita. Kyselyssä oli avoimia kysymyksiä, joissa esitetään kysymys ja jätetään tyhjä tila vastausta varten. Avoimen kyselyn avulla vastaajan on helpompi kertoa mielipiteensä. Kyselyyn osallistuvien vastaajien määrän ollessa vähäinen avoimien kysymyksiä analysointi ei muodostu ongelmaksi. (Anttila 2006, 260; Hirsijärvi jne. 2009, 193-201.)

3 SOVITTELEVA OIKEUS

Maailmassa ovat ihmiset aina riidelleet ja sotineet sekä sopineet ja sovitelleet ja tehneet rauhan. Pysyvä rauha maailmassa on ollut unelma. Historia kuitenkin osoittaa, että siihen ei ole päästy ja uusia konflikteja syntyy koko ajan. Tänä päivänä eri puolilla maailmaa ponnistellaan määrätietoisesti ja jatkuvasti rauhan saavuttamiseksi, vaikka takaiskuja riittää. Osa ihmisistä on sitä mieltä, että aina on riideltä ja myös tulevaisuudessa riidellään. Löytyy kuitenkin ihmisiä, jotka uskovat, että konfliktit opitaan ratkaisemaan rauhanomaisin ja muita kunnioittavin keinoin. Ristiriitojen ratkaiseminen ja sovittaminen on vaativa ja hankala tehtävä ja useimmiten riidan osapuolet eivät siihen yksin kykene ilman puolueetonta sovittelua. (Poikela 2010, 11-14.)

3.1 Mitä sovittelu on?

Sovitteluun on eri maissa kehitetty erilaisia malleja sovintojen lisäämiseksi. Sovittelua on mahdollista harjoittaa tuomioistuimessa tai sen ulkopuolella. Sovittelija voi olla tuomari, erillinen sovittelija tai sovintolautakunta. Sovittelua on mahdollista pitää keskeisempänä vaihtoehtoisena konfliktinratkaisumenetelmänä hyvinkin perinteisen tuomioistuinmenettelyn rinnalla. Sovittelulla tarkoitetaan vapaaehtoista konfliktinratkaisumenetelmää, jossa puolueeton henkilö, sovittelija, auttaa riidan osapuolia erityisen sovittelumenettelyn avulla löytämään sellaisen ratkaisun, joka tyydyttää molempia osapuolia. Sovittelijan ei ole tarkoitus ratkaista osapuolten ongelmaa, vaan toimia sovinnon mahdollistajana. Sovittelijan tehtävä on ohjata prosessia, jonka lopputuloksena löytävät asianosaiset itse ratkaisun. (Ervasti 2013, 27-28; Poikela 2010, 23.)

Ihmiset joutuvat arkisessa toiminnassaan erilaisiin konflikteihin. Nämä asiat liittyvät velkaantumiseen, asumiseen, työhön ja perheeseen. Silloin kun konfliktit viedään tuomioistuinten ja lakimiesten ratkottavaksi, ne juridisoituvat ja muuttuvat oikeusriidoiksi. Vaikka juridinen riita ratkaistaan tuomioistuimessa, konflikti ei poistu, vaan tämä saattaa pahentua vielä enemmän riitelevän menettelyn myötä. Erityisesti pitkäkestoisissa suhteissa, kuten esimerkiksi perhe- ja liikesuhteissa on erityisen tärkeää, että osapuolet kykenisivät tulemaan toimeen toistensa kanssa. Silloin ongelman rat-

kaisemiseksi perinteinen oikeudenkäynti ei ole usein paras mahdollinen. Tuomioistuinsovittelun tarkoituksena on palauttaa asia alkuperäisen konfliktin tasolle ja ottaa selvää mistä ongelmasta on kysymys ja pyrkiä tätä kautta saamaan siihen ratkaisu. (Ervasti 2011, 15-16.)

Tuomioistuinsovittelu on täysin uusi oikeusinstituutio suomalaisessa oikeusjärjestelmässä. TuomSovL:n 3 §:n mukaisesti sovittelun tarkoitus on pyrkiä asian sovinnolliseen ratkaisuun. Näin ollen sovittelu on vaihtoehto perinteiselle oikeudenkäynnille. Tuomioistuinsovittelussa on kysymys tuomarin johdolla tapahtuvasta vapaaehtoisesta menettelystä, jonka tarkoituksena on saada riidan eri osapuolet itse löytämään molempia osapuolia tyydyttävä ratkaisu konfliktiinsa. Ratkaisussa ei pyritä lain mukaiseen ratkaisuun, vaan sellaiseen ratkaisuun, jonka tarkoituksena on tyydyttää molempien osapuolten tarpeet ja intressit. Sen tarkoituksena ei ole keskittyä konfliktin juridiseen ulottavuuteen kuten oikeudenkäynnissä, vaan sen sijaan tarkoituksena on pyrkiä asian kokonaisvaltaiseen ratkaisuun. Sovittelu palveleekin molempien osapuolten tarpeita eikä siten saavutettu sovinto perustu suoraan lain soveltamiseen. (Ervasti 2011, 79; Ervasti & Nylund 2014, 392.)

Tuomioistuinsovittelua voidaan käyttää kaikenlaisissa siviiliasioissa, joita muutoinkin tuomioistuimissa käsitellään. Menettelyä käytetään myös paljon yksityishenkilöiden välisissä riita-asioissa. Yleensä sovittelun osapuolilla on mukana myös lakimiesavustajat. Yksityishenkilöiden kannalta keskeisimmät asiaryhmät ovat perheeseen ja asumiseen liittyvät asiat kuten lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevat asiat. Sovittelun on huomattu soveltuvan hyvin perhesuhteiden käsittelyyn. Näissä on kysymys pitkäkestoisesta suhteesta, jossa vanhempien pitäisi keskenään tulla toimeen vielä avioeron jälkeenkin, jotta vanhemmat yhdessä pystyisivät huolehtimaan lapsen asioista. (Ervasti 2011, 79.)

3.2 Tuomioistuinsovittelun historia

Sovittelun ja vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien merkitys on kasvanut viime vuosikymmeninä. Alkujaan sovitteluliike on syntynyt Yhdysvalloissa 1970-luvulla ja sittemmin se levisi myös Eurooppaan ja aina Pohjoismaihin asti. Euroopan

unioni on myös pyrkinyt edistämään sovittelun käyttöä. Tuomioistuinsovittelu on suhteellisen uusi instituutio Pohjoismaissa. Norjassa ryhdyttiin vuonna 1997 kokeilemaan tuomioistuinsovittelua ja vuonna 2008 se vakinaistettiin. Tuomioistuinsovittelu otettiin Tanskassa käyttöön vuonna 2003, ensin kokeiluna ja myöhemmin pysyväksi osaksi järjestelmää. Suomessa sovittelujärjestelmä otettiin käyttöön vuoden 2006 alusta Norjan ja Tanskan mallin mukaisesti. Ruotsissa ja Islannissa ei ole käytössä varsinaista tuomioistuinsovittelua. Pohjoismaisen mallin mukaisesti tuomioistuimen tuomarit toimivat tuomioistuinsovittelussa sovittelijoina. Kun taas Tanskassa tuomioistuinsovittelun sovittelijoina toimivat asianajajat ja muut henkilöt. (Ervasti & Nylund 2014, 392; Salminen & Ervasti 2015, 591.)

Tuomioistuinsovittelu on Suomessa otettu käyttöön vuoden 2006 alusta, kun säädettiin riita-asioiden sovittelulaki (RiitSovL) sovittelusta tuomioistuimissa (663/2005.) Laissa on säännöksiä muun muassa sovittelun aloittamisesta, sovittelijasta, sovittelun toteutuksesta, sovittelun päättämisestä ja sovinnon vahvistamisesta. Lainvalmistelun eri vaiheissa laki eli paljon ja vasta lopullisen muodon se sai eduskunnan lakivaliokunnassa. Vuonna 2011 laki kumottiin ja samalla säädettiin hyvin samansisältöinen laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa (394/2011), joka korvasi aikaisemman lain. Sisällöllisiä muutoksia vuoden 2011 laissa oli vähän verrattuna aikaisempaan sääntelyyn. Uudella lailla vuonna 2011 pantiin käytäntöön Euroopan unionin sovitteludirektiivi (2008/52/EY). Keskeisimmät lain muutokset liittyivät siihen, että tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa sovittu asia on mahdollista vahvistaa tuomioistuimessa sekä siihen, että tällainen sovittelu katkaisee saatavan vanhentumisen. Tuomioistuinsovittelulakiin (TuomSovL) tehtiin ainoastaan pieniä muutoksia. Muutokset liittyivät lähinnä luottamuksen korostamiseen, mahdollisuuteen ehdottaa sovittelijaa ja sovintoehdotuksen sisältöön. Lisäksi otettiin käyttöön termi ”tuomioistuinsovittelu” ja tämän vuoksi laista käytetäänkin nimitystä tuomioistuinsovittelulaki. (Ervasti & Nylund 2014, 395; Euroopan unionin www-sivut 2018.)

Sovittelulain uudistukset merkitsivät selkeästi siirtymistä aikaisempaa ”sovittelu- myönteisempään” suuntaan. Vuonna 2011 aloitettiin neljässä käräjäoikeudessa kokeilu asiantuntija-avun käytöstä lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskeissa asioissa. Tämä kokeilu toteutettiin tuomioistuinsovittelun sisällä. Kokeilun ai-

kana sovittelijan avustajina toimi kokeneet sosiaalityöntekijät tai avioeroasioiden sovitteluun perehtyneet psykologit. Kokeilun tavoitteena oli vähentää pitkiä lapsioikeudenkäyntejä sekä lieventää vanhempien välisiä konflikteja. Syksyn 2012 aikana kokeilua laajennettiin seitsemään käräjäoikeuteen. Vuoden 2014 aikana tulivat voimaan muutokset (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 315/2014), joilla vakinaistettiin ja valtakunnallistettiin lapsenhuoltoriitojen asiantuntija-avusteinen tuomioistuinsovittelu. Uudistus on vahvistanut lisää tuomioistuinsovittelun asemaa suomalaisessa järjestelmässä. (Ervasti & Nylund 2014, 395-396.)

3.3 Tuomioistuinsovittelun ja sovinnon edistämisen erot

Yleisissä tuomioistuimissa käsitellään riita-asiat siviiliprosessissa. Siviiliprosessi tulee siten vireille, että kantajaosapuoli lähettää haastehakemuksen tuomioistuimelle, joka antaa vastapuolelle haasteen. Tämän jälkeen alkaa asian valmistelu kirjallisessa valmistelussa, jonka jälkeen asia siirtyy suulliseen valmisteluun. Pääkäsittely pidetään valmistelun päätyttyä, jossa otetaan vastaan todistelu ja muu näyttö. Pääkäsittelyn jälkeen tuomioistuin antaa asiassa tuomion. (Ervasti 2012a, 169.)

Siviiliasioita on Suomessa mahdollista ratkaista yleisissä tuomioistuimissa kolmella eri tavalla. Asia on mahdollista käsitellä täysmittaisessa riitaoikeudenkäynnissä, joka perustuu esitettyyn ja päättyy tuomioistuimen tuomioon. Oikeudenkäynti jakaantuu eri vaiheisiin: kirjalliseen vaiheeseen, suulliseen vaiheeseen ja pääkäsittelyyn, jonka on täytettävä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset. Toinen tapa on sovinnon edistäminen riitaprosessin aikana, jolloin osapuolten on mahdollista päätyä kompromissiratkaisuna sovintoon. Tuomarin tehtävänä on lain mukaan selvittää riitaoikeudenkäynnin valmistelussa, onko asian käsittelyssä mahdollisuuksia sovinnolle (OK 5:19), sekä kaikin tavoin pyrkiä edistämään sovinnollista ratkaisua. Yleensä sovinnon edistäminen toteutuu suullisessa valmistelussa, joka on osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Tässä ei ole kysymys varsinaisesta sovittelusta. Kolmas tapa on siirtää asia erilliseen tuomioistuinsovitteluun. Sovittelussa sovittelijan tehtävä on yrittää saada riidan osapuolia löytämään molempia tyydyttävä ratkaisu konfliktiinsa ja saavuttamaan sovinnon. Sovittelu toteutetaan tuomioistuimessa ja se on oikeudenkäynnistä erillinen menettely, johon ei sovellu prosessioikeuden tai oikeudenkäynnin yleiset periaatteet.

Nämä kaikki menettelyt noudattavat erilaista logiikkaa, eikä etenäkään sen vuoksi sovinnon edistämistä riitaprosessissa ja tuomioistuinsovittelua menettelyinä pidä sekoittaa keskenään. (Ervasti 2012a, 169.)

MENETTELYN KESKEISET LÄHTÖKOHDAT		
	Sovinnon edistäminen prosessissa	Erillinen tuomioistuinsovittelu
Asian vireille tulo	Haastehakemus	Pyyntö, sovitteluhakemus
Käsittelyn perusta	Tuomarin velvollisuus	Osapuolten tahto
Kolmannen rooli	Tuomari	Sovittelija
Tavoite	Aineellinen oikeus	Osapuolten intressien tyydyttäminen
Vastuu sisällöstä	Tuomarilla	Osapuolilla
Lähtökohta	Sidottu kanteeseen	Ei sidottu kanteeseen/hakemukseen
Neuvottelun perusta	Osapuolten asemat	Osapuolten intressit ja tarpeet
Menettely	Säännösten rajoittama	Pääosin vapaasti järjestettävissä
Sovittelutyyli	Kompromissihakuinen	Fasilitatiivinen
Neuvottelut	Pääosin yhdessä	Sekä yhdessä että erikseen
Oikeudenmukaisuus	Oikeudenmukainen oikeudenkäynti	Koettu menettelyllinen oikeudenmukaisuus

Kuvio 1. Sovinnon edistämisen ja tuomioistuinsovittelut erot (Ervasti 2014, 37)

3.4 Tuomioistuinsovittelu

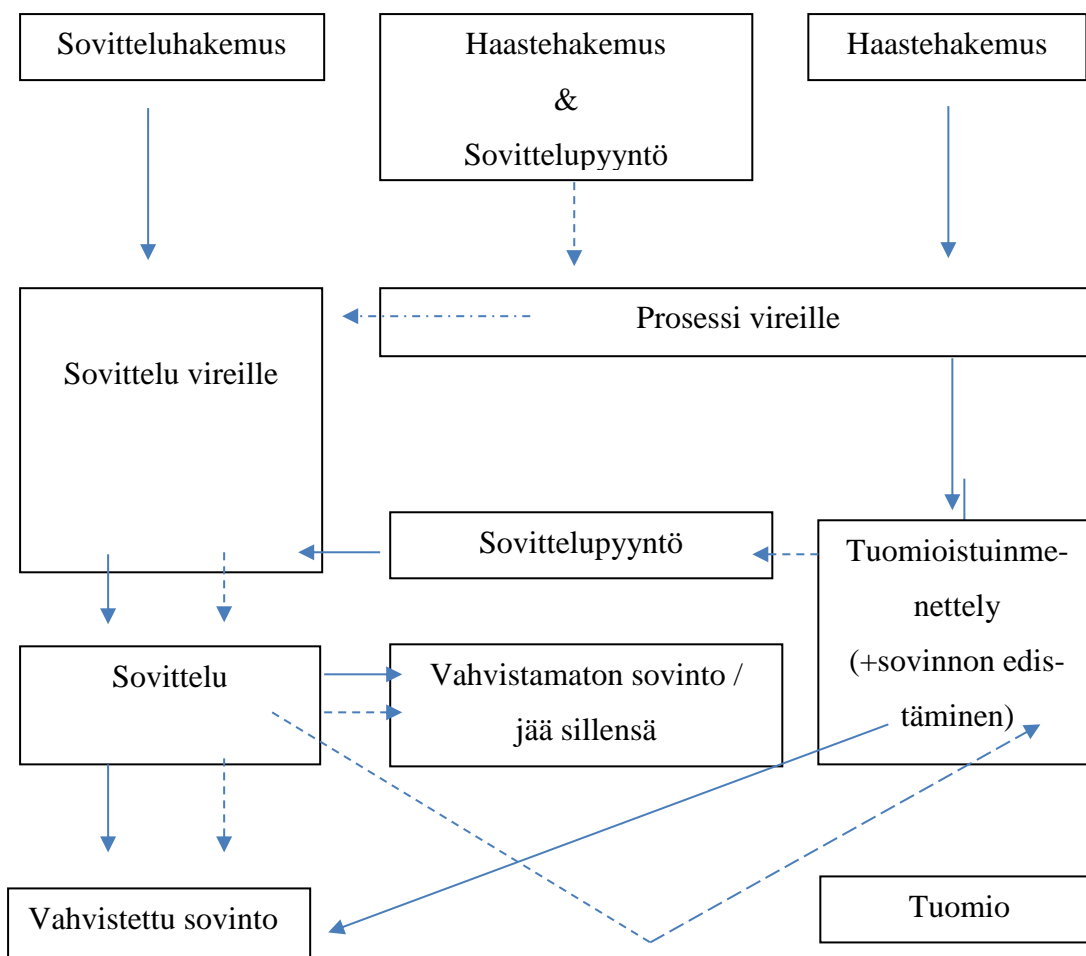
Tuomioistuinsovittelun tarkoituksena on pyrkiä asiassa sovinnolliseen ratkaisuun. Edellytyksenä sen aloittamiselle on, että asia soveltuu sovittelavaksi ja sovittelu on tarkoituksenmukaista osapuolten vaatimukseen nähden. Konflikti ei sovellu tuomioistuinsovitteluun, jos riitakysymys on liiaksi kärjistynyt eikä asiassa ole sovinnollisen ratkaisun mahdollisuutta. Asia ei myöskään sovellu sovitteluun, jos osapuolet eivät ole tasavertaisessa asemassa sovittelussa oikeudellisen osaamisen ym. suhteen (Linna 2012, 122). Sovitteluun pitäisi ryhtyä ainoastaan silloin, kun on mahdollisuus päästä sovinnolliseen ratkaisuun. Tässä on kuitenkin kysymys tilannesidonnaisesta harkinnasta, jota ei ole syytä tulkita kovin ahtaasti, sillä toisinaan voidaan saada asia sovittua huolimatta alkuvaiheen jyrkästä vastakkainasettelusta. Joillekin perheoikeudellisille konflikteille on tyypillistä suhteellisen jyrkkä vastakkainasettelu. Sovittelun avulla on

kuitenkin mahdollista lieventää vastakkainasettelua ja parantaa riidan osapuolten keskinäisiä suhteita siten, että myös sovinnon mahdollisuudet paranevat. Sovittelun edellytyksenä onkin molempien osapuolten suostumus, joka voidaan tulkita jonkinasteiseksi suhteen paranemiseksi sekä vastakkainasettelun lieventymiseksi. (Ervasti & Nylund 2014, 396.)

Sovitteluun ei pidä ryhtyä, mikäli toisella osapuolella on selkeästi oikeusturvaodotuksia ja menettelytapana arvioidaan oikeudenkäynti asianmukaisemmaksi käsittelytavaksi. Sovittelu on jätettävä aloittamatta myös silloin, kun osapuolet eivät ole tasaveroisessa asemassa ja on mahdollista, että osapuoli ei kykene sovittelussa valvomaan asianmukaisesti omia etujaan. Yleensä tämän tyyppistä ongelmaa ei ole, jos molemmilla on avustajat mukanaan. Sovittelun edellytyksiä on tarkasteltava huolellisesti tilanteissa, joissa ainoastaan toisella on avustaja. Tilanteet pitäisi pyrkiä ennakoimaan etukäteen ja välttämään sovittelun alkuvaiheessa. (Ervasti & Nylund 2014, 396.)

TuomSovL:n 4 §:n mukaan tuomioistuinsovittelu voi tulla vireille tuomioistuimessa joko erillisellä sovitteluhakemuksella tai sovittelupyynnöllä, jonka voi liittää haastehakemukseen. Hallituksen esityksen mukaan (HE 114/2004, s 30) sovittelun käynnistämiseksi tehtävä hakemus voi olla vapaamuotoinen, eikä sitä koske sellaiset yksityiskohtaiset vaatimukset kuin haastehakemusta. Sovittelupyyntö on mahdollista esittää oikeudenkäynnin valmisteluvaiheessa. Aikaisintaan sovittelupyynnön voi esittää haastehakemuksen yhteydessä, mutta viimeistään se on tehtävä ennen käsittelyn päättymistä. Jotta sovittelu voidaan aloittaa se edellyttää kaikkien osapuolten suostumusta. Tuomioistuin ei voi aloittaa sovittelua ilman osapuolten aloitetta. Oikeudenkäyntinä olevassa asiassa voi kuitenkin tuomioistuin harkintansa mukaan tiedustella halukkuutta sovitteluun. Riidan osapuolien on mahdollista pyytää tietyn tuomarin määräämistä sovittelijaksi. Suomessa sovittelun käynnistäminen hakemuksella ilman, että asia olisi oikeudenkäynnissä vireillä poikkeaa pohjoismaisesta käytännöstä. Norjassa ja Tanskassa on jutun oltava vireillä myös oikeudenkäyntinä. Suomessa järjestelmän tausta-ajatuksena onkin ollut se, että sovittelulle annetaan mahdollisuus ennen kuin konflikti on liikaa ”oikeudellistunut” ja päässyt muuttumaan oikeusriidaksi. (Ervasti 2012a, 95; Ervasti & Nylund 2014, 397; HE 114/2004 vp, 29-31.)

Sovittelun aloittamisesta päättää tuomioistuin. Lain mukaan tuomioistuimen tehtävänä on tutkia, että asia kuuluu lain soveltamisalaan ja asia soveltuu soviteltavaksi ja että sovittelu on asiassa tarkoituksenmukaista. Mikäli asia on vireillä tuomioistuimessa oikeudenkäyntinä, se keskeytetään sovittelun ajaksi. Suomessa ainoastaan tuomari voi toimia sovittelijana. TuomSovL:n mukaan sovittelija voi käyttää apunaan avustajaa asiantuntemuksen turvaamiseksi tai sovittelun edistämiseksi. Avustajan käyttäminen edellyttää osapuolten suostumusta ennen kuin avustaja määrätään tehtävään. Suostumus koskee avustajan käyttöä kuten myös tehtävään valittavaa henkilöä. Käytännössä sovittelutuomari ilmoittaa asianosaisille, mikäli on eduksi saada tietyn alan erityisasiantuntija. Osapuolien on mahdollista pyytää erityisavustajaa. Asiantuntija-avusteisessa huoltoriitojen sovittelussa on asiantuntijan käyttö osapuolille maksutonta. Asiantuntijalla saattaa olla erityisedellytyksiä ymmärtää riidan erityispiirteitä ja sen ratkaisutapoja. Lainsäädännön mukaan osapuolilla ei ole kuitenkaan ehdotonta oikeutta saada avustajaa mukaan sovitteluun. Sovittelijan avustajan palkkioista ja kuluista vastaa molemmat osapuolet. Kaaviossa (kuvio 2) on kuvattuna asioiden eteneminen siviiliprosessissa ja erillisessä tuomioistuinsovittelussa. (Ervasti 2014, 32; Ervasti & Ny-lund 2014, 397.)

Kuvio 2. Asioiden eteneminen siviiliprosessissa ja erillisessä tuomioistuinsovittelussa mukaellen (Ervasti & Nylund 2014, 398)

3.5 Lapsiasioiden sovittelu tuomioistuimessa

Lapsiasioiden sovittelu on oma erityisalueensa. Tuomioistuinsovittelulain mukaan lapsen huoltoa, tapaamista ja elatusta koskevissa asioita on mahdollista käsitellä tuomioistuinsovittelussa. Menettely toteutetaan sillä tavoin, että lapsen etu turvataan ottaen huomioon laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) sekä laki lapsen elatuksesta (704/1975). Kysymyksessä on tuomioistuinsovittelun muoto, jossa sovitteluun osallistuu asiantuntija eli yleensä psykologi tai sosiaalityöntekijä, jolla on kokemusta ja asiantuntemusta eroperheistä. Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu (Follo) on vakinaistettu vuonna 2014 valtakunnalliseksi. Ennen vakinaistamista sitä kokeiltiin osassa maamme käräjäoikeuksia kolmen vuoden ajan. (Aaltonen 2015, 47, 76-77.)

Tuomioistuinsovittelun osana kuten myös huoltoriitojen sovittelun lähtökohtana on fasilitatiivinen sovittelumalli. Huoltoriitojen sovittelu poikkeaa kuitenkin muiden riita-asioiden sovittelusta. Vanhemmilla ei ole huoltoriidassa täyttä sopimusvapautta, vaan sovittelussakin tuomioistuimella on velvollisuus huolehtia lapsen edun toteutumisesta. Tämä käy ilmi tuomioistuinsovittelulaista, jonka mukaan huolto-, tapaamis-, ja elatusriidan sovittelu on toteutettava sillä tavoin, että lapsen etu turvataan. (RiitSovL 10 §.) Lapsen edun turvaamistavoitteella on hallituksen esityksen mukaan vaikutuksia itse sovittelumenettelyyn, että siihen, onko sovinto mahdollista vahvistaa. Sovittelumenettelystä ei saa aiheutua lapselle haittaa ja lapsen edun arvioimiseksi tarvittavat välttämättömät seikat on saatava esille. Mikäli lapsen etu jollain tavoin vaarantuu menettelyn kulkuun liittyvän seikan vuoksi, on sovittelijan omasta aloitteestaan heti lopetettava sovittelu. (Aaltonen 2015, 43-44.)

3.6 Sovittelun hyödyt

Oikeudenkäyntikulut ovat kasvaneet viime vuosina voimakkaasti ja myös samalla oikeudenkäymisriski on kohonnut. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2008 tekemän tutkimuksen mukaan oikeudenkäyntikulut ovat kaksinkertaistuneet viimeisen 14 vuoden aikana. Keskimääräiset kantajien oikeudenkäyntikulut olivat vuonna 2008 keskimäärin 6543 euroa ja vastaajien 5554 euroa. Kaiken kaikkiaan hieman alle puolessa tapauksissa (43%) osapuolten kaikki yhteenlasketut kulut ylittävät riideltävän intressin määrän. Osapuolen voittaessa juttunsa kokonaan, tuomittiin hävinnyt osapuoli maksamaan oikeudenkäyntikulukorvauksia jutun voittajalle yhdeksästä tapauksesta kymmenestä. Vuonna 2008 maksettavaksi tuomitut kulukorvaukset olivat keskimäärin 5277 euroa. Neljässä vuodessa kulukorvausten euromäärä on kasvanut lähes kolmanneksen noin 29%. (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2009, 2.)

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen erikoistutkija Kaijus Ervastin mukaan (vuonna 2012), oikeudenkäyntikulut ovat kaikista suurimmat kiinteää omaisuutta koskevissa riidoissa ja yleensäkin jutuissa, joissa vaaditaan paljon todistelua. Riita-asioissa, joissa on enintään kolme todistajaa, asianosaisten kustannukset pysyvät keskimäärin alle 6000 eurossa, seitsemää tai useampaa todistajaa kuultaessa kustannukset ovat jo lähes 16000 euron tasolla. Oikeudenkäyntikulut ovat kahden vuosikymmenen aikana tup-

laantuneet mutta juristien tuntilaskutus on kuitenkin pysynyt lähes samana hyvin pitkään noin 160-184 eurossa. Ervastin mukaan oikeudenkäyntikulut ovat kuitenkin kansainvälisesti vertailtuna vielä kohtuullisia. Vaihtoehtoinen ratkaisutapa, kuten tuomioistuinsovittelu on vähentänyt tarvetta laajamittaiseen käsittelyyn tuomioistuimessa. Oikeudenkäynti onkin sen osapuolille suhteellisen kallis konfliktinratkaisumenetelmä suhteessa saavutettuihin etuihin. Riidan osapuolten sovintohalukkuutta lisääkin riski joutua korvaamaan omat ja vastapuolen huomasti kallistuneet prosessikulut. Tuomioistuinsovittelun yleistyessä vielä lisää yhä harvempi riita-asia käsitellään kärjäoikeudessa suullisesti. (Ervasti 2012b, 1.)

Sovittelumenettelyssä on nähtävissä monenlaisia hyötyjä verrattuna perinteiseen tuomioistuinmenettelyyn. Sovittelua pidetään perinteistä riidanratkaisua nopeampana ja halvempänä. Osapuolilla ei ole menettelyssä yleensä juridisia asiamiehiä tai avustajia. Vaikkakin osapuolilla olisi juridiset avustajat tulee konfliktin käsittely yleensä selkeästi halvemmaksi kuin täysimittaisessa oikeudenkäynnissä. Sovittelusta pidetään yleensä yksi sovitteluistunto, jolloin ratkaisu voidaan saada yhden päivän aikana. Silloin sovittelusta ei synny sellaisia kustannuksia kuin oikeudenkäynnistä. Sovittelu käynnistyy tyypillisesti noin 2-3 kuukauden kuluttua sovittelupyynnön esittämisestä tai sovitteluhakemuksen saapumisesta ja 1-2 kuukaudessa sovittelun aloittamispäätöksen tekemisestä. Useimmat kärjäoikeudet pyrkivät järjestämään sovittelun noin kuukauden kuluttua hakemuksesta tai pyynnöstä. Asia käynnistyy selkeästi hyvinkin nopeammin kuin oikeudenkäynti. Verrattuna perinteiseen oikeudenkäyntiin, ensin alioikeudessa ja sitten mahdollisesti hovioikeudessa, saadaan sovittelussa ratkaisu merkittävästi nopeammin. Valituskäsittelyssä voi kestää parikin vuotta ratkaisun saamiseen sekä kustannukset osapuolille ja valtiolle jää selkeästi pienemmiksi. Pitkään kestävä tuomioistuinriita on osapuolille raskas kokemus, mutta sovittelussa inhimilliset kustannukset ovat pienemmät kuin oikeudenkäyntimenettelyssä. Sovittelun kustannuksista kerrotaan lisää kohdassa 3.9. (Ervasti 2011, 80; Ervasti 2012a, 158; Ervasti 2014, 25.)

Sovittelun etuna voi pitää myös joustavuutta. Sovittelua on mahdollista käyttää erilaisissa konflikteissa – olipa erimielisyydessä kyse pienistä tai isoista rahasummista sekä asioissa, joissa ei ole kyse rahasta vaan enemmänkin suhteista tai käyttäytymisestä. Tuomioistuimeen etenevät konfliktit liittyvät tavallisimmin perheeseen, asumiseen,

työhön, velkaantumiseen tai yritystoimintaan. Näissä kaikissa ryhmissä käytetään sovittelua. Sovittelulle on ominaista myös luovat sopimukset. Tällöin on mahdollista päätyä luoviin ratkaisuihin, jotka eivät olisi mahdollisia juridisessa käsittelyssä. Mahdollista on sopia anteeksipyyntöä tai vastaisesta käyttäytymisestä. Perheoikeudellisten asioiden ollessa kyseessä voidaan esimerkiksi sopia lapsen arkeen liittyvistä asioista. Sovittelu mahdollistaa neuvottelun tapaamisoikeudesta ja elatusavusta samana kokonaisuutena, vaikka niitä käsitellään juridisessa päätöksenteossa erillisinä asioina. (Ervasti 2012a, 158; Ervasti 2014, 25.)

Sovittelun tuloksena saavutettua ratkaisua pidetään yleensä myös lopullisena. Osapuolet selkeästi sitoutuvat sovintoratkaisuun paremmin kuin tuomioistuimen antamaan tuomioon, eikä tämän jälkeen konflikti yleensä enää jatku. Asiasta tehdyn tutkimuksen mukaan sovintoratkaisua noudetaankin tuomioistuimen ratkaisua paremmin. Tämä johtuu siitä, että kyseessä on osapuolten itse löytämä lopputulos. Sovittelussa on myös itse mahdollisuus hallita konfliktiaan ja tämän käsittelyä. Se onkin riskienhallinnan näkökulmasta usein oikeudenkäyntiä parempi menettely. Sovittelussa osapuolet pääsevät itse määrittämään lopputulosta, jolloin ratkaisu ei sisällä minkäänlaisia yllättäviä riskejä. Osapuolten oma ratkaisu huomioikin paremmin osapuolten tarpeet ja intressit kuin ulkopuolisen väliintulijan tekemä ratkaisu, joka aina perustuu juridiselle logikalle. (Ervasti 2014, 26.)

Tuomioistuinmenettely voi olla myös riitaisempi kuin sovittelu, sillä se perustuu osapuolten vastakkainasetteluun. Sovittelussa pyritään aina yhteistoimintaan. Sovittelussa osapuolten suhteet säilyvät usein paremmin kuin riitaisessa oikeudenkäynnissä. Tämän menettelyn hyödyllisyyttä korostetaan erityisesti silloin, kun osapuolten välillä on pitkäkestoinen, pysyvä suhde kuten perhesuhde tai pysyvä liikesuhde. Lapsen edun mukaista on, että vanhemmat pääsevät yksimielisyyteen lapsen huollosta ja elatuksesta, eikä konflikti enää jatku. Sovittelu auttaa myös vähentämään osapuolten riitaisuutta ja stressiä. Sovittelusta ei löydy samanlaista häviöjä-voittaja asetelmaa kuin oikeudenkäynnissä, vaan yhteinen lopputulos voi olla tilanne jossa kaikki voittavat. Sovittelun tarkoituksena on tyydyttää kaikkien osapuolten tarpeet ja intressit mahdollisimman laajasti. (Ervasti 2014, 26-27.)

Sovittelun yhtenä etuna on myös pidetty tulevaisuudensuuntautuneisuutta. Sovittelussa keskitytään tulevaisuuteen, kun taas tuomioistuinmenettelyssä keskitytään menneisyydessä tapahtuneisiin asioihin. Sovittelu myös itsessään ehkäisee uusien konfliktien syntymistä. Erityisesti lapsenhuoltoriidoissa on tärkeintä turvata lapsen tasapainoinen ja turvallinen tulevaisuus. Tuomioistuinkäsittely voi taas lisätä osapuolten välisiä riitaisuuksia. (Ervasti 2014, 27.)

Kaikista keskeisin sovittelun etu on kuitenkin tuottaa laadukkaampia lopputuloksia kuin tuomioistuinmenettely, jossa ulkopuolinen ratkaisee konfliktin. Juridiikkaan perustuvat järjestelmät tuottavat ainoastaan kaavamaisia ratkaisuja, joissa ei oteta huomioon osapuolten erityispiirteitä. Konfliktin osapuolet ovat itse oman ongelmansa parhaita asiantuntijoita ja he voivat avustettuina löytää siihen myös parhaan ratkaisun. Tuomioistuinmenettely taas voi pahimmillaan tuottaa ratkaisuja, jotka eivät välttämättä ole kenenkään edun mukaisia. Sovittelussa on mahdollista ratkaista kokonaisuudessaan osapuolten ongelma sellaisella tavalla, että he saavat mahdollisuuden jatkaa elämää ilman häiriöitä, joita konfliktiin liittyy. (Ervasti 2014, 28.)

3.7 Tuomari sovittelijan roolissa

Suomalaisessa tuomioistuinsovittelussa ainoastaan tuomarin on mahdollista toimia sovittelijana. Roolia puoltaa seikka, että sovittelu tapahtuu tuomioistuimessa. Sovittelijan rooli poikkeaa hyvin paljon tuomarin roolista. Prosessia johtaa sovittelija, mutta vastuu ratkaisun sisällöstä on kuitenkin osapuolilla. Sovittelijan tarkoituksena ei ole pyrkiä ratkaisemaan asiaa sisällöllisesti, vaan sovittelijan tehtävänä on parantaa osapuolten kommunikaatiota sillä tavoin, että nämä voisivat itse neuvotella ratkaisusta. Roolinvaihdos onkin varsin haasteellista ja vaatii erityistä harjaantumista. Tuomarin työ ja juridinen ajattelu ohjaavat nimenomaan tarjoamaan ja etsimään ratkaisuja konfliktitilanteeseen. Tuomioistuinsovittelussa on kuitenkin kyse riidanratkaisumenetelmästä, jossa tuomarin ei ole tarkoitus ratkaista, mikä on oikein tai väärin, vaan osapuolien on tarkoitus löytää ratkaisu tuomarin avustuksella. (Ervasti 2014, 49.)

Sovitteluistunto ei ole oikeudenkäynti, eikä siinä samalla tavalla oteta vastaan näyttöä, ryhdytä selvittämään tosiasioita eikä yritetä pyrkiä aineellisoikeudellisesti oikeaan rat-

kaisuun. Sovittelussa ei myöskään tuoteta pöytäkirjoja. Konfliktitilanteessa työskentely poikkeaa oikeudenkäynnistä. Sovittelussa samaan aikaan johdetaan menettelyä, pidetään yllä rakentavaa vuorovaikutusta ja korkeatasoista kommunikaatiota. Sovittelija on myös sovinnon edistäjä, joka avustaa silloin, kun osapuolet ovat ajautuneet umpikujaan. Sovittelija toimii myös tiedon kerääjänä, joka pyrkii löytämään osapuolten intressit ja sovinnon lähtökohtia. Ristiriitatilanteessa hän toimii jonkinlaisena iskuvaimentimena, joka suuntaa osapuolten energian positiivisen lopputuloksen aikaansaamiseen. Lopulta hän on kirjaaja, joka auttaa riidan osapuolia muotoilemaan sovinnon ja vahvistaa sen tarvittaessa tuomioistuimessa. (Ervasti 2014, 49.)

Tuomarin ammattitaidolle asetetut vaatimukset ovat lisääntyneet. Tuomarilta edellytetään lain ja oikeuskäytännön tuntemisen lisäksi yhä enemmän hyviä kommunikaatiotaitoja ja sosiaalisia valmiuksia. Tuomarit tarvitsevatkin koulusta uudenlaiseen sovittelijan rooliin. Käräjäoikeuksissa tuomioistuinsovitteluiden ja lasten asioita koskevien asioiden käsittely vaatii tuomarilta useita sellaisia tietoja ja taitoja, joita ei ole tarjolla oikeustieteellisessä koulutuksessa. Lakimiesten perinteet ja oikeustieteellinen koulutus ovat johtaneet siihen, että usein asioita käsitellään pelkästään järjellä, jolloin tunteiden merkitys on olematon tai hyvin pieni. Sovittelussa hyvät vuorovaikutustaidot ovat erityisen olennaisessa asemassa. Vuorovaikutustaidot eivät ole ainoastaan henkilökohtaisia ominaisuuksia, vaan niitä voidaan myös opiskelemalla kehittää. Oikeusministeriö onkin järjestänyt tuomareille kaksipäiväisiä peruskursseja ja syventäviä koulutuksia. Oikeusministeriön ja Suomen Asianajajaliiton järjestämässä sovittelukoulutuksissa käsitellään myös tunteita. Lisäksi osa käräjäoikeuksista on järjestänyt omaa koulutusta. (Aaltonen 2009, 318; Kilpeläinen & Rantanen 2016, 446-451.)

3.8 Asianajajan rooli konfliktissa

Asianajajat käsittelevät työssään jatkuvasti monenlaisia konflikteja ja riitoja. Monet riidat päättyvät sovintoon keskinäisissä osapuolten neuvotteluissa tai lakimiesten käymissä neuvotteluissa. Hyvin yleinen ajattelutapa on, että jos sovintoa neuvotteluissa ei synny, asia on vietävä oikeudenkäyntiin tuomarin ratkaistavaksi. Asianajajat tekevät myös oikeudenkäynnin aikana paljon sovintoja. Asianajajaliitto onkin vaatinut sovitteluiden määrän lisäämistä. Esitys tehtiin tammikuussa 2015 Helsingin asianajajapäi-

villä. Asianajajaliiton mukaan säästöt yhteiskunnassa olisivat huomattavia, jos laajojen riitaoikeudenkäyntien sijaan saataisiin nykyistä selvästi suurempi osa riidoista soviteltua ennen käräjäoikeuteen menemistä. Viime vuosina sovitteluiden määrä on kasvanut mutta liitto toivoo niiden vielä enemmän yleistyvän. (Kilpeläinen 2015, 1; Savolainen 2015, 1.)

Monissa sovitteluissa asianajaja tai muu lakimies avustaa osapuolta. Tänä päivänä yhä useammalla asianajajalla on kokemusta sovittelussa toimimisesta. On myös oletettavaa, että kokemukset yleistyvät ajan myötä. Tänä päivänä useat asianajajat suosittelevat päämiehilleen asian käsittelyä tuomioistuinsovittelussa tai muussa sovittelumenettelyssä. Asianajajat ovat merkittävässä roolissa ja heillä on huomattava vaikutus siihen, mitä päätöksiä heidän päämiehensä tekevät menettelytapojen suhteen ja millaisissa menettelyissä konflikteja käsitellään. Päämiehelle sovittelusta voi olla paljon hyötyä. Asianajajilla on kuitenkin oltava tietoa sovittelumenettelyistä ja sovittelun periaatteista, jotta sovittelu käytännössä voisi toimia hyvin. Asianajajaliitto järjestää sovittelukoulutusta ja julkisia oikeusavustajia on koulutettu oikeusministeriön toimesta huoltoriidan sovittelua varten. Useilla paikkakunnilla järjestetään sovittelijoiden ja lakimiesten yhteispalavereja hyvistä menettelytavoista. Asianajajan roolia on Suomessa tutkittu toistaiseksi hyvin vähän. Sovittelukirjallisuudessa on painotettu nimenomaan sovittelijan toimintaa eikä asianajajien toimintaa. Ulkomailta asianajajan roolia sovittelussa on tutkittu enemmän. (Kilpeläinen 2015, 1.)

Asianajajan roolia konfliktissa on tutkinut myös Sanna Koskela Pro gradu- tutkielmasaan Riita-asioiden tuomioistuinsovittelu – institutionaalistumisen haasteet ja menettelyn vakiintumisedellytykset. Koskela toteaa tutkimuksessaan, että asianajajan toimintatavat ja rooli riita-asian käsittelyssä vaikuttavat paljon siihen millainen menettelytapa käräjäoikeuteen edenneessä riita-asiassa valitaan. Konfliktin käsittelyssä asianajajan rooli on laaja-alainen ja merkitystä on asianajajan omalla suhtautumisella tuomioistuinsovitteluun, sillä se heijastuu myös päämiehen käsitykseen siitä, millä tavalla riita-asian käsittelyssä pitäisi edetä. (Koskela 2017, 62.)

3.9 Sovittelun kustannukset

Tuomioistuinsovittelussa kustannuksia syntyy menettelyn viranomaiskustannuksista sekä avustajan tai asiamiehen käyttämisestä. Sovittelijana toimiva käräjäoikeuden tuomari tekee virkatyötään, joten osapuolten ei tarvitse maksaa sovittelijalle palkkiota. Sovittelussa osapuolien on mahdollista käyttää avustajaa tai asiamiestä. Suurin osa sovittelun kustannuksista syntyy asiamiehen tai avustajan käyttämisestä. Ne koostuvat avustajan tai asiamiehen palkkiosta ja kulujen korvauksesta. (Ervasti 2013, 191.)

Oikeusapulain 1 §:n mukaan oikeusapua annetaan valtion varoista henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa ja jolla ei ole taloudellisen aseman vuoksi mahdollisuutta kyetä itse suoriutumaan sen vaatimista menoista. Lain 2 §:n mukaan oikeusapu sisältää oikeudellisen neuvonnan, tarpeelliset toimenpiteet sekä avustajan tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa. Tuomioistuinsovittelua koskevan hallituksen esityksen mukaan (HE 114/2004, 43), sovitteluasiat kuuluvat oikeusapulain tarkoittamiin tuomioistuinasioihin. Oikeusapulain 8 §:n mukaan sovitteluun on mahdollista määrätä oikeusavustajaksi julkinen oikeusavustaja tai yksityinen oikeusavustaja. Sovittelun päättyessä sovittelutuomari vahvistaa yksityiselle avustajalle maksettavan palkkion ja korvauksen. Jos asian käsittely siirtyy oikeudenkäyntiin, palkkio ja korvaus vahvistetaan oikeudenkäynnissä. (Ervasti 2013, 191-192; Oikeusapulaki 257/2002, 1 §.)

Tuomioistuinsovittelusta syntyy viranomaiskuluja, jotka muodostuvat lähinnä käsittelymaksusta. Tuomioistuinsovittelussa hakemusmaksu on 100 euroa, jos sovittelua ei aloiteta ja 250 euroa, jos sovittelu aloitetaan. Maksua ei peritä, jos vireillä olevan asian käsittelyä jatketaan oikeudenkäynnissä. (Oikeusministeriön asetus eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista 1744/2015, 2 §.)

TuomSovL 27 §:n mukaan osapuoli vastaa itse hänelle aiheutuneista kustannuksista. Osapuolella ei ole velvollisuutta maksaa toisen osapuolen saamaa oikeusapua tai oikeusturvaetua. Asiaa koskevassa oikeudenkäynnissä osapuoli ei voi vaatia osapuolelta korvausta hänelle tuomioistuinsovittelusta tai tuomioistuimen ulkopuolisesta sovittelusta aiheutuneista kuluista. Jos riita-asia siirretään oikeudenkäynnistä tuomioistuin-

sovitteluun, on aiheutuneista kuluista mahdollista sopia. Tuomioistuinsovittelussa osapuolet vastaavat vain omista kustannuksistaan. Sovittelusta syntyvät kulut ovat siten ennakoitavissa ja pysyvät hallussa. (Ervasti 2013, 193-194.)

4 SOVITTELMALLIT JA SOVITTELUN RAKENNE SEKÄ ERI VAIHEET

4.1 Sovittelumallit

Sovittelun tehtävistä, sovittelun etenemisestä, eri sovittelutaktiikoista sekä sovittelijan roolista on esitetty monenlaisia näkemyksiä ja malleja. Näkemykset vaihtelevat paljon, eikä niissä ole yksimielisyyttä. Eri konflikteihin on kehitetty myös erilaisia sovittelumalleja. Nämä perustuvat sovittelun erilaisiin tavoitteisiin ja sovittelijan tekniikoihin ja eri rooleihin. Mallien tarkoituksena on saada selvennettyä ja ryhmiteltyä sovittelijan eri toimintatapoja. Kuitenkin mallit eivät välttämättä ole jyrkkärajoja ja toisiaan pois sulkevia, eikä mallien luokittelussa ole välttämättä täyttä yksimielisyyttä. Yleensä tehdään ero fasilitatiivisen, evaluatiivisen, transformatiivisen sekä narratiivisen sovittelun välillä. Lisäksi oma toimintatapansa on kompromissin hakeminen. Suomessa ja pohjoismaisissa tuomioistuimissa on käytetty kompromissin hakemista ja fasilitatiivista ja evaluatiivista sovittelua. Lisäksi jokaisella tuomarilla on omia näkemyksiä soveltuvista menettelyistä. (Ervasti 2011, 14; Ervasti 2012a, 153.)

Suomessa tuomioistuinsovittelun perusmalliksi ja yleisimmäksi menetelmäksi on muodostunut fasilitatiivinen (auttava) intressipohjainen sovittelumalli. Tämä sovittelumalli onkin eniten käytetty sovittelumalli länsimaissa. Se pohjautuu ajatukseen, että sovittelijan tulisi pyrkiä parantamaan osapuolten välistä kommunikaatiota. Lisäksi sovittelijan tehtävänä on auttaa osapuolia havaitsemaan todelliset intressinsä ja omat tarpeensa. Sovittelijan tarkoituksena on helpottaa kommunikaatiota, jotta riidan osapuolet voisivat löytää itse ratkaisun. Fasilitatiivinen sovittelu on professionaalinen taito, jossa käytetään tietynlaisia tekniikoita kuten aivorihtä eli luovaa ongelmanratkaisua, aktiivista kuuntelemista, kyseenalaistamista, kyselytekniikoita ja realiteettien testaa-

mista. Useasti fasilitatiivista sovittelua onkin luonnehdittu ongelmanratkaisuksi. Fasilitatiivisessa sovittelumallissa sovittelu jaetaan yleensä viiteen eri vaiheeseen. Vaiheista kerrotaan lisää kohdassa 4.2. sovittelun rakenne. Malli soveltuu käytettäväksi erilaisiin konfliktitilanteisiin, joissa osapuolet etsivät pysyvää omien intressiensä mukaista ratkaisua ja joissa oikeudellinen tuomio ei tarjoa todellista ratkaisua. (Ervasti 2011, 15-16; Salminen & Ervasti 2015, 596.)

Tuomioistuinsovittelussa huoltoriitojen sovittelun lähtökohtana fasilitatiivinen sovittelumalli. Huoltoriitojen sovittelu poikkeaa kuitenkin monella tavoin muiden riita-asioiden sovittelusta. (Aaltonen 2015, 43-44.)

Evaluatiivinen sovittelu on arvioivaa sovittelua, jonka lähtökohtana on osapuolten lailliset oikeudet ja juridinen järjestelmä. Pää tavoitteena on pyrkiä lopputulokseen, joka olisi todennäköinen oikeudenkäynnissä. Evaluatiivisessa sovittelumallissa sovittelijan tarkoituksena on saada sovinto aikaan arvioimalla riidan sisältöä, ottamalla kantaan asiaan sekä ennakoimalla mahdollista tuomioistuimen ratkaisua. Hallituksen esitöiden mukaan sovittelijan on mahdollista käyttää tietyissä tilanteissa myös evaluatiivista tyyliä. TuomSovL:n 7 § sallii sovittelijan tekemän sovintoehdotuksen osapuolten pyynnöstä ja silloin sovitteliija astuu evaluatiiviseen rooliin. Evaluatiivinen sovittelu soveltuu erityisen hyvin kaupallisiin ja ammatinharjoittamiseen liittyviin riitatilanteisiin. Tässä sovitteliija voi arvioida, miten juttu päättyisi, jos se vietäisiin tuomioistuimeen. (Ervasti 2011, 15, 22; Kilpeläinen 2014, 2.)

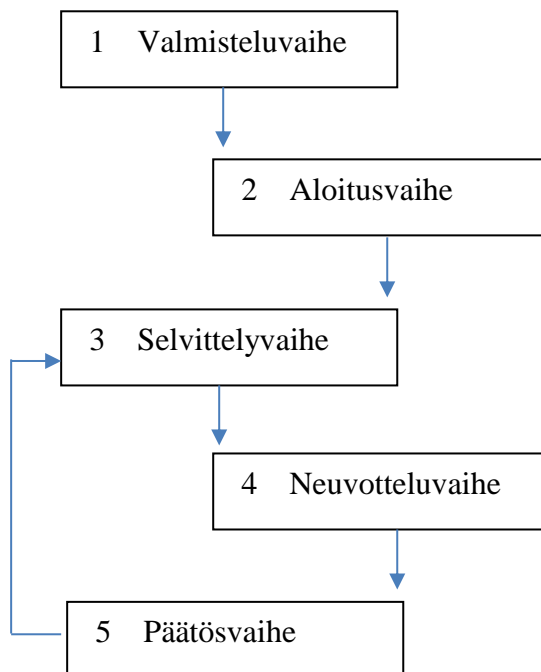
Transformatiivinen sovittelu eroaa edellä mainituista sovittelumalleista siten, että siinä korostetaan osapuolten välisen vuorovaikutuksen merkitystä sekä osapuolten omaa roolia asian menettelyn suhteen. Sovittelussa lähdetään siitä, että riidat eivät ole vain ongelmia, vaan ne ovat mahdollisuuksia myös kasvulle ja muutoksille. Transformatiivinen sovittelu on ainakin toistaiseksi jäänyt tuntemattomaksi. TuomSovL:n esitöissä ei ole mainintaa tästä sovittelutavasta. Oikeusministeriön tuomareille suunnatussa erityisessä sovittelukoulutuksessa mainitaan vain evaluatiivinen ja fasilitatiivinen malli. Suomalaisesta oikeuskirjallisuudesta löytyy kuitenkin muutamia mainintoja tästä sovittelutavasta. (Ervasti 2014, 37; Kilpeläinen 2014, 3.)

Kompromissihakuista sovintoon pyrkimistä voidaan käyttää tuomioistuinsovittelussa, mutta yleensä se ei ole tarkoituksenmukaista, koska nimenomaan tuomioistuinsovitte-
lun tarkoituksena on laajentaa menettelyvalikoimaa siitä, mitä se on tavallisessa siviili-
prosessissa. Silloin ei myöskään saavuteta niitä etuja tai saada siitä mitään lisäarvoa,
joita tuomioistuinsovitte-
lulla on yleensä suhteessa sovinnon edistämiseen. Kompro-
missin hakeminen soveltuu hyvin tilanteisiin, joissa on kysymys strategisesta kaupan-
käynnistä ja tinkimisestä, jossa pyritään osapuolten vaatimukset saamaan hyvin lähelle
toisiaan. Silloin asian käsittelyn pohjana on osapuolten vaatimukset. Yleensä osapuo-
let tekevät tarjouksia ja vastatarjouksia. Tyypillinen menettelyn lopputulos on komp-
romissi, joka asettuu osapuolten vaatimusten puoliväliin. (Ervasti 2011, 18-19.)

4.2 Sovittelun rakenne ja vaiheet

Sovittelun eteneminen voi hyvinkin paljon vaihdella riippuen sovittelutuomarista, so-
vitte-
lun osapuolista tai soviteltavasta asiasta. Sovittelijoista osa käyttää esimerkiksi
erillisneuvotteluja melkein aina, kun taas toiset pääasiassa vain yhteisistuntoja. Kui-
tenkin sovittelussa on erilliset toisistaan erottuvat vaiheet, joita on seurattava konk-
reettisesti sovittelutilanteessa. Tämä vaiheistus kertoo nimenomaan siitä, että sovit-
telu on rakenteellistunut menettely, joka erottaa sen muista hyvinkin kaoottisista ja
sekavista sosiaalisista neuvottelutilanteista. Vaikka sovittelu ei perustukaan muodolli-
selle säätelylle on sillä oma logiikka ja rakenne. (Ervasti 2014, 57.)

Sovittelu on mahdollista jakaa eri vaiheisiin monellakin eri tavalla. Sovittelukirjalli-
suudessa tunnetaan erilaisia jakoja aina kolmesta vaiheesta kahteentoista. Vaiheistuk-
set pitävät sisällään tavallisimmin sovittelun valmisteluosuudet, asian selvittämisen
sekä sovintoon pääsemisen ja lopuksi lopettamisen. Hyvinkin tavallista on sovittelun
jakaminen viiteen eri vaiheeseen eli valmisteluvaiheeseen, aloitusvaiheeseen, selvitte-
lyvaiheeseen, neuvotteluvaiheeseen sekä päätösvaiheeseen (kuvio 3). Suomalaisessa
tuomioistuinsovitte-
lussa käytetäänkin ensisijaisesti fasilitatiivista sovittelumenettelyä,
jossa sovittelu jaetaan yleensä eri vaiheisiin, joita on tyypillisesti viisi. (Ervasti 2011,
16; Ervasti 2014, 57.)

Kuvio 3. Sovittelun eri vaiheet (Ervasti, 2014, 59)

Valmisteluvaihe tarkoittaa sovittelua edeltävää vaihetta, jonka aikana sovittelija ja osapuolet valmistautuvat sovitteluun. Valmisteluvaiheeseen kuuluu sovittelun edellytysten tarkastaminen ja yhteydenotto osapuoliin sekä alustava keskustelu osapuolten ja avustajien kanssa. (Ervasti & Nylund 2014, 198-199.)

Aloitusvaiheeseen kuuluvat tietyntyyppiset alkujärjestelyt, jotka koskevat tilaa, istumajärjestystä sekä käytännön asioita. Aloitusvaihe on hyvin tärkeä sovittelun onnistumisen kannalta. Alkupuheenvuorolla on erityisesti neljä eri tarkoitusta. Alkupuheenvuoron tarkoitus on määrittää sovittelun ilmapiiri ja luoda sitä kautta puitteet onnistuneelle sovittelulle. Toiseksi tämä luo sovittelijalle auktoriteetin menettelyn johtajana. Tässä tarkoituksessa voi sovittelija kertoa omista toimintatavoistaan, roolistaan ja taustastaan. Kolmanneksi alkupuheenvuoron tarkoituksena on antaa osapuolille tietoa sovittelun kulusta. Neljänneksi siinä määritetään keskeiset pelisäännöt menettelylle. Aloitusvaiheeseen kuuluvat myös osapuolten alkupuheenvuorot, joissa he voivat tuoda esille omat näkemyksensä konfliktista. (Ervasti & Nylund 2014, 208-209.)

Keskeisin vaihe sovittelussa on selvittelyvaihe. Sovittelun onnistuminen riippuu hyvin paljon siitä, kuinka selvittelyvaihe viedään läpi. Selvittelyvaiheen tarkoituksena on

kartoittaa konfliktin taustoja, todellisia tarpeita ja intressejä sekä ratkaisuvaihtoehtoja yhteisissä ja erillisissä istunnoissa. Sovittelija pyrkii parantamaan osapuolten välistä kommunikaatiota ja saamaan osapuolet kuuntelemaan toisiaan sekä näkemään asioita toisen osapuolen näkökulmasta. Osapuolilla on myös mahdollisuus tunteiden purkamiseen. (Ervasti 2014, 75.)

Neuvotteluvaiheeseen siirrytään sen jälkeen, kun osapuolten intressit ja tarpeet on selvitetty ja arvotettu. Joskus neuvotteluvaiheessa käy ilmi, että neuvottelut eivät etene, koska onkin tarpeita ja intressejä, jotka ovat jääneet tulematta esille. Silloin on mahdollista palata takaisin intressien selvittelyvaiheeseen. Neuvotteluvaiheen aikana osapuolet keskustelevat ja neuvottelevat konfliktin ratkaisuvaihtoehtoista ja näiden yksityiskohdista. Keskusteluja voidaan käydä yhteis- ja erillisistuntoina. Tässä vaiheessa pidetään aivoriihi ja yritetään löytää konfliktiin luovia ratkaisua. Neuvotteluvaiheen tarkoituksena on sovinnon edistäminen. (Ervasti & Nylund 2014, 237-238.)

Päätösvaiheessa osapuolten päätyessä sovintoon, tehdään itse sovintosopimus. Sopimuksen on oltava toimiva ja täytöntöönpanokelpoinen. Sovittelun tarkoituksena onkin aikaansaada laadukas sovinto. Onnistunut sovinto tyydyttää molempia konfliktin osapuolia, kattaa ison osan riitakysymyksistä ja on käytännössä toimiva sekä ehkäisee tulevaisuuden konflikteja. Sovittelijan on päätösvaiheessa varmistuttava, että molemmat osapuolet ovat sitoutuneita sovintoon ja heillä on oltava realistiset mahdollisuudet noudattaa sovintoa. Sopimuksen on tarkoitus olla osapuolten oma ratkaisu. Halutessaan osapuolet voivat vahvistaa sopimuksen tuomioistuimessa. Tässä on huomioitava, että vahvistetut sopimukset ovat aina lähtökohtaisesti julkisia. Osapuolien on myös mahdollista päätyä sopimukseen, jota ei vahvisteta. Tällöin jää asia tuomioistuimessa sillensä. (Ervasti 2014, 95-98.)

Milloin tahansa sovitteluprosessin aikana voi sovittelun osapuoli halutessaan lopettaa sovittelun. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen, sovittelijan on hyvä varmistua, että siitä huolimatta he eroavat mahdollisimman hyvässä hengessä. Useissa tapauksissa osapuolet voivat kuitenkin vielä sovittelun jälkeenkin sopia asiasta, vaikka sovittelussa ei olisi päästy sopimukseen. (Ervasti 2014, 98.)

5 TUOMIOISTUINSOVITTELUN KEHITTÄMISPROJEKTIT

5.1 Oulun käräjäoikeus

Tuomioistuinsovitte­lulain voimaantulon jälkeen sovittelumäärät olivat vähäisiä kaikissa käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeudesta riippuen sen käyttäminen myös vaihteli. Oulun käräjäoikeudessa oli tuomioistuinsovitte­lussa vuosina 2006-2007 yhteensä seitsemän asiaa. Valtakunnallisessa katsannossa Oulun käräjäoikeus ei poikennut millään tavalla maamme muista käräjäoikeuksista. Tuomioistuinsovitte­luiden vähäisen määrän vuoksi Oulun käräjäoikeudessa käynnistettiin vuosina 2010-2013 tuomioistuinsovitte­lun edistämiseen tähtäävä kehittämisprojekti. Tuomiosovitteluasioiden määrä on noussut Oulussa vuodesta 2008 lähtien ja vuosi 2011 on ollut läpimurto sovitteluasi­oissa. Oulun käräjäoikeus onkin toiminut Suomessa edelläkävijänä tuomioistuinsovitte­lun edistämiseksi ja kehittämiseksi. Oulun käräjäoikeudessa on ollut eniten tuo­mioistuinsovitte­luasioita verrattuna maamme muihin käräjäoikeuksiin, tarkasteltiinpa tätä kappalemääräisesti tai juttukantaan suhteutettuna. (Linna 2017, 330-333.)

Oulun käräjäoikeudessa käsiteltävistä asioista arvioitiin lähes puolet sellaisiksi, jotka luonteeltaan sopisivat tuomioistuinsovitte­luun. Keskeiseksi syyksi sovittelu­iden vähäiseen määrään arvioitiin olevan tuomioistuinsovitte­lun huono tunnettavuus asianosaisten ja asianajajakunnan keskuudessa. Oulun käräjäoikeudessa kaikki riitaosaston tuomarit käsittelevät sovitteluasioita. Tämä koettiin hyväksi menettelyksi, sillä kaik­kien tuomareiden toimittaessa sovittelumennettelyä se tulee samalla tutuksi kaikille ja laajempi osallistuminen auttaa myös tuomaria muistamaan ja markkinoimaan sovitte­lua hänelle jaetuissa oikeudenkäyntiasioissa. Myös juttujen jakaminen on helpompaa, kun sovitteluasiat voidaan jakaa vuorojärjestyksessä tuomareille, eikä näille ole tarvetta antaa painokertoimia tai muita vastaavia määreitä suhteessa muihin asiaryhmiin. (Linna 2017, 332, 335.)

Oulun käräjäoikeudessa käynnistettiin vuonna 2007 oikeudenkäynnin osapuolten in­formointi tuomioistuinsovitte­lusta. Menettelyä toteutettiin niin, että tuomarit ovat ak­tiivisesti jutun laadun niin salliessa tiedustelleet asianosaisilta/avustajilta, voisiko

asian siirtäminen tuomioistuinsovitteluun olla tarkoituksenmukaista ja olisivatko asianosaiset halukkaita löytämään sovinnollista ratkaisua asiassa. Toimenpide ei kuitenkaan vielä lisännyt sovitteluiden määrää. Jokainen tuomari omalta kohdaltaan ratkaisi, missä jutuissa ja missä asian käsittelyvaiheessa näitä asioita selvittää. Tuomioistuinsovittelun markkinointia tehostettiin laatimalla Oulun käräjäoikeudelle esite. Esite antaa tietoa sovittelumenettelystä ja synnyttää samalla luottamusta sovittelua kohtaan. Oulussa onkin maaliskuusta 2008 alkaen lisätty tuomioistuinsovittelun markkinointia lähettämällä vireille tulleissa riita-asioissa tuomioistuinsovittelun esite haasteen yhteydessä vastaajalle ja kantajalle OK (4/1734) 5 luvun 18 §:n mukaisen käsittelyilmoituksen yhteydessä. Tuomarin harkinnan mukaan esitettä voi käyttää myös riitaisissa hakemusasioissa. Oulussa esitettä on jaettu systemaattisesti oikeudenkäynnin osapuolille ja myös asianajotoimistoille, jotka voivat hyödyntää esitettä asiakaskontakteissaan. Tarkasteltaessa Oulun tilastotietoja niistä käy selkeästi ilmi, että esitteen käyttöön ottaminen lisäsi välittömästi hyvin merkittävällä tavalla sovitteluasioiden määrää. Oulun käräjäoikeudella on tuomioistuinsovittelusta ja lapsiasioiden sovittelusta molemmista omat erilliset esitteet. (Linna 2017, 336-337; Oikeudenkäymiskaari 4/1734, 18 §.)

Oulun käräjäoikeus on panostanut myös sovittelukoulutukseen. Tavoitteena on ollut, että jokainen sovittelijana toimiva saisi riittävän sovittelukoulutuksen. Oikeusministeriön järjestämää sovittelukoulutusta on ollut rajoitetusti tarjolla ja sovittelukoulutusta on lisäksi järjestetty paikallisesti myös Oulussa. Oulussa on myös järjestetty valtakunnallinen sovittelupäivä vuonna 2011, joka on pitänyt sisällään kaksi päivää kestävästä syventävään sovittelukoulutukseen tuomareille ja oikeusavustajille. Käräjäoikeuden riitaosaston tuomarit ovat käyneet oikeusministeriön järjestämän sovittelijan peruskurssin ja osa lisäksi jatkokurssin. Lisäksi he ovat toimineet myös oikeusministeriön sovittelijakouluttajina ja saaneet tähän tehtävään liittyen sovittelukoulutusta. Sovittelukurssien lisäksi käräjäoikeus järjestää sovittelua syventäviä koulutuspäiviä yhden vuosittain. Koulutusta ei ole rajattu ainoastaan käräjäoikeuden tuomareihin, vaan siihen on otettu hyvin laajasti mukaan myös asianajajakuntaa. Käräjäoikeus on järjestänyt myös tiedotustilaisuuksia asiakaspalveluissa toimiville sihtereille, käräjäsihtereille, haastemiehille ja notaareille. Varsinkin käräjänotaareiden perehdyttäminen tuomioistuinsovitteluun on nähty pitkällä tähtäimellä tärkeäksi, koska monet heistä siirtyvät harjoittamaan asianajoa Oulun käräjäoikeuden tuomiopiirissä. (Linna 2017, 338-339.)

Oulun käräjäoikeudessa tehdyn jatkuvan kehittämistyön tuloksena tuomioistuinsovitte-
telu on muodostunut heillä merkittäväksi riita-asioiden käsittelytavaksi. Nykyisin Oulussa laajoista riita-asioista tuomioistuinsovitte-
luun ohjautuu joka neljäs ja riitaisista lapsiasioista (Follo) noin kaksi kolmasosaa. Suurelta osin tuomioistuinsovitte-
luun menneistä asioista on sovittu. Tuomioistuinsovitte-
lun toimivuuteen on myös oltu tyy-
tyväisiä ja asianosaisilta saatu palaute on ollut myönteistä. Sovittelun myötä sovitteli-
joiden ammattitaito on vahvistunut ja uskottavuus sovittelua kohtaan on lisääntynyt. Tuomioistuinsovitte-
lun tehostamisesta koettiin olleen hyötyä. Käräjäoikeuden riita-
asioiden käsittelyajat ovat merkittävästi lyhentyneet. Vuonna 2009 laajojen riita-asi-
oiden keskimääräinen käsittelyaika oli 9 kuukautta, oli se vuonna 2016 lyhentynyt jo
7,1 kuukauteen. Myös pääkäsittelyssä ratkaistujen riita-asioiden määrät ovat vähenty-
neet. Vuonna 2009 pääkäsittelyssä ratkaistiin 22 prosenttia laajoista riita-asioista, ja
vuosina 2015 ja 2016 luvut olivat 16 ja 18 prosenttia. (Linna 2017, 345.)

Viime vuosina Oulun käräjäoikeus on jatkuvan ja määrätietoisuuden kehittämisen tulok-
sena sovitellut eniten riita-asioita verrattuna muihin maan käräjäoikeuksiin. Oulun kärä-
jäoikeus onkin palkittu vuonna 2018 Suomen Asianajajaliiton toimesta Oikeusteko-
palkinnolla. Oikeusteko-palkinto myönnetään merkittävästä työstä oikeudenmukai-
suuden edistämiseksi. Asianajajaliiton mukaan Oulun käräjäoikeus on onnistunut li-
säämään kehittämisprojektinsa kautta hyvin merkittävästä oululaisten asianajajien so-
vitte-
luosaamista ja sovitteluhaluutta. Asianajajaliiton mukaan tuomioistuinsovitte-
luprojektin onnistumiseen on vaikuttanut Oulun käräjäoikeuden ja asianajajien hyvä
ja saumaton yhteistyö. (Suomen asianajajaliiton www-sivut 2018.)

5.2 Keski-Suomen käräjäoikeus

Oulun käräjäoikeuden lisäksi myös Keski-Suomen käräjäoikeudessa tehtiin riita-asi-
oiden sovitteluprojekti vuosina 2016-2017. Suomen käräjäoikeuksissa tämä on ilmei-
sesti toinen sovittelua koskeva projekti. Keski-Suomen käräjäoikeuden sovittelupro-
jektin päätavoitteena oli tuomioistuinsovitte-
luasioiden lisääminen erityisesti riita-asi-
oissa sekä tietoisuuden lisääminen riita-asioiden sovittelusta. Projekti käynnistettiin,
koska huolena olivat erityisesti riita-asioiden pitkät käsittelyajat, oikeudenkäynnin kal-
leus sekä asianomistajien henkinen kuormitus. Tavoitteena oli, että sovittelusta tulee
pysyvä ja luonnollinen osa konfliktien käsittelyä käräjäoikeudessa. Tarkoituksena oli

myös antaa kokemuksia ja mallia sovittelusta mahdollisille muille käräjäoikeuksille tai muille toimijoille, jotka suunnittelevat vastaavanlaista projektia sovittelun edistämiseksi. (Keski-Suomen käräjäoikeus 2018b, 2.)

Keski-Suomen käräjäoikeuden projektiryhmä koostui käräjäoikeuden sidosryhmistä, johon kuuluvat asianajajat ja julkiset oikeusavustajat. Projekti koski laajoja riita-asioita ja riitaiseksi muuttuneita summaarisia velkomusasioita sekä suoria sovitteluhakemuksia. Projektin ulkopuolelle jäivät Follo-asiat ja rikosasioiden korvausvaatimukset. Keski-Suomen käräjäoikeudessa huoltoriitojen sovittelut ovat hyvin yleisiä ja sovitteluita on muutamia joka viikko. (Keski-Suomen käräjäoikeus 2018b, 2-6.)

Keski-Suomen käräjäoikeudessa oltiin lähtökohtaisesti sitä mieltä, että kaikenlaiset riita-asiat, kuten vahingonkorvaus, kiinteistö, vuokra, perintö, työ ym. katsottiin soveltuvaksi sovitteluun. Projektille asetettiin määrälliset tavoitteet riita-asioiden sovitteluiden määristä. Määrällisiä tavoitteita ei täysin saavutettu mutta projektin myötä sovitteluiden määrät nousivat kuitenkin yli 1,5-kertaisiksi. Yleisin asiaryhmä sovittelun aikana oli lapsen elatusapu. Sovittelussa oli lisäksi kiinteistöjä koskevia riitoja, työsuhderiitoja sekä muita riita-asioita, kuten autokauppaa, rikokseen perustuvaa vahingonkorvausta, remonttia, syytinki-oikeutta, vuokrasuhdetta, vakuutuskorvausta ja osakeyhtiön hallintoa. Useasti osapuolet tunsivat toisensa tai olivat sukulaisia. (Keski-Suomen käräjäoikeus 2015, 4; Keski-Suomen käräjäoikeus 2018b, 2-3.)

Keski-Suomen käräjäoikeudessa on laajoja riita-asioita ollut kaikkiaan viime vuosina noin 300 kpl, joten sovittelussa on ollut noin 10 % riita-asioista. Vastaavasti Oulun käräjäoikeudessa laajoista riita-asioista ohjautuu sovitteluun noin 25 % (Linna 2017, 15). Keski-Suomen käräjäoikeuden asioista suurin osa asioista on siirtynyt oikeudenkäynnistä sovitteluun kirjallisen valmistelun vaiheessa. Hyvin harva asia on siirtynyt sovitteluun suullisen valmistelun jälkeen. Suorien sovitteluhakemuksen määrä on ollut 2-3 kpl. (Keski-Suomen käräjäoikeus 2018b, 2-4.)

Keski-Suomen käräjäoikeudessa on jokaisen riita-asian käsittelyn jälkeen pyydetty palaute lakimiehiltä ja osapuolilta. Palautteen perusteella sovittelut ovat onnistuneet asiakastytyväisyyden osalta. Tilastotiedoista käy ilmi, että vaikka sovittelussa ei syntynyt sovintoa se saattoi kuitenkin syntyä melko nopeasti sovittelun päättymisen jälkeen.

Sovitteluiden sovintoprosentti oli 78 % ja sovittelun jälkeiset mukaan lukien 94,9 %. (Keski-Suomen kärjäoikeus 2018b, 3-4.)

Keski-Suomen kärjäoikeudessa sovittelun hyötynä koettiin, että sovittelijan ei tarvitse perehtyä samalla tavalla jutun tosiseikastoon kuin valmisteluistuntoon menevän tuomarin (ei tarvitse tehdä kirjallista yhteenvedoa). Työmäärän säästö on merkittävä, koska pääkäsittelyä (riita-asioissa 2-3 päivää) ei tarvita ja eikä tuomiota pitkine perusteluineen tarvitse kirjoittaa. Sovittelu on myös helpottanut salien kuormitusta. Myös muutoksenhaku jää pois, kun monet asiat on sovittu. Projektiryhmän mielestä sovittelu on saanut aikaan merkittävän työnsäästön kärjäoikeudelle. Sovittelu on helpottanut muiden tuomarien työtaakkaa, jolloin myös oikeudenkäynnissä olevat asiat ovat menneet nopeammin eteenpäin. Sovittelun suurin hyöty on kuitenkin osapuolille. Sovitteluun tulleet asiat käsitellään nopeasti eli 1-2 kuukaudessa, kun osapuolet ovat suostuneet sovitteluun. Yleensä oikeudenkäynti kestää riita-asiaassa lähes vuoden tai enemmän. (Keski-Suomen kärjäoikeus 2018b, 5-6.)

Keski-Suomen kärjäoikeudessa koettiin sovittelusta olevan hyötyä asianajajille ja muille lakimiehille. Asiakastyytyväisyys sovittelussa on parempi kuin oikeudenkäynnissä, joten todennäköisesti asiakkaat voivat useammin suositella kyseistä lakimiestä tuttavilleen. Sovittelu laajentaa myös lakimiehen ammatillisia taitoja, sillä sovittelussa toimiminen poikkeaa merkittävästi siitä, kuinka lakimies toimii yleensä oikeudenkäynnissä. Erityisen tärkeää onkin tunnistaa asianajajien ja muiden lakimiesten rooli ja tärkeys konfliktien käsittelyssä. Osapuolet luottavat yleensä aina lakimieheen. Asianajajalta vaaditaan monenlaista erityistä osaamista kuin mitä oikeudenkäynnissä tarvitaan, tai mitä on opetettu lakimieskoulutuksessa. Esimerkiksi kuuntelu-, empatia- ja vuorovaikutustaitoja. Etenkin sovitteluun valmistautumisessa, taukokeskustelujen ja erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen ideoinnin aikana on suurimmillaan nimenomaan lakimiehen rooli. (Keski-Suomen kärjäoikeus 2018b, 9.)

Keski-Suomen kärjäoikeuden sovitteluprojektiin kuului henkilöstön sisäinen koulutus ja sovittelukoulutus asianajajille ja muille lakimiehille. Kärjäoikeudessa järjestettiin avoimet ovet tapahtuma, jossa sovittelu oli vahvasti esillä. Tilaisuudessa oli sovittelu-

telunäytös sekä keskustelutilaisuus ja tapahtuma sai hyvin julkisuutta. Sovitteluprojektissa sovittelijoina toimi pääsääntöisesti kaksi sovittelutuomaria. (Keski-Suomen kärjäoikeus 2018b, 7.)

Sovitteluprojektin päätyttyä Keski-Suomen kärjäoikeudessa sitouduttiin hyödyntämään aktiivisesti sovittelua riita-asioista. Kärjäoikeudessa käytetään riita-asioissa lomaketta menettelyn valinnasta (liite 1). Kärjäoikeuden www-sivuilta löytyy tuomioistuinsovittelusta koottua tietoa, joka on koottu muotoon ”usein kysytyt kysymykset” (liite 2). Kärjäoikeudessa pyritään lisäämään tietoisuutta sovitteluista ja sen eduista sekä kiinnittää huomiota sovittelijoiden koulutukseen. Kärjäoikeuden henkilöstö on motivoitunut ja sitoutunut suosittelemaan sovittelua osapuolille ja lakimiehille. Tulevaisuudessa yhteistyötä jatketaan eri sidosryhmien kanssa järjestämällä yhteistä koulutusta ja sovitteluista pyydetään jatkossakin palautetta. Kärjäoikeuden tavoitteena on pyrkiä edistämään myönteistä ilmapiiriä asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja muiden lakimiesten joukossa. Keski-Suomen kärjäoikeuden sovitteluprojektissa huomattiin, että myönteisen sovittelukulttuurin syntyminen vaatii kuitenkin aikaa eikä se tapahdu nopeasti. (Keski-Suomen kärjäoikeus 2018b, 8-9.)

6 SOVITTELUSSA KÄSITELTYJEN ASIOIDEN MÄÄRIEN KEHITYS

6.1 Sovittelussa käsiteltyjen asioiden määrien kehitys vuosina 2006-2017

Suomessa tuomioistuinsovittelujärjestelmä käynnistyi suhteellisen hitaasti. Alkuvuosina sovitteluita oli joitakin kymmeniä tapauksia vuosittain ja niiden määrä oli vain muutama prosentti kaikista kärjäoikeuteen tulevista asioista. TuomSovL:n voimaan tullessa vuonna 2006 tuomioistuinsovitteluasioita oli koko maassa vireillä 83 ja sitä seuraavana vuonna ainoastaan 60. Kun nämä alkuvuosien määrät suhteutetaan kaikkien kärjäoikeuksissa käsiteltävien sovitteluun lähtökohtaisesti sopien juttujen määrään (noin 10 000 vuodessa), lähti tuomioistuinsovittelu Suomessa varsin varovaisesti käyttöön. (Linna 2017, 330.)

Tuomioistuinsovittelua pyydettiin vuosien 2006-2009 aikana 412 tapauksessa, joissa sovittelua aloitettiin 358:ssa asiassa. Etenkin vuoden 2010 jälkeen tuomioistuinsovitte-
telun kehitys on ollut huomattavaa verrattuna aiempiin vuosiin. Määrä lisääntyi sel-
västi, kun asiantuntija-avusteisesta huoltoriitojen sovittelua ryhdyttiin kokeilemaan
neljässä kärjäoikeudessa. Vuonna 2012 kärjäoikeuksissa oli kaikkiaan jo yli 500 so-
vitte-
lutapausta ja vuonna 2013 niiden määrä oli noussut jo lähes 700 tapaukseen ja
vuonna 2014 määrä oli jo 1219 sovittelua. Sovittelumäärä merkitsi, että noin 12-15
prosenttia kaikista riitaisista siviiliasioista ohjautuu uudistuksen jälkeen tuomioistu-
insovitte-
luun. (Ervasti 2011, 79; Ervasti & Nylund 2014, 403; Oikeushallinnon www-
sivut 2018.)

Taulukossa (kuvi-
o 4) on kuvattu tuomioistuinsovitte-
luiden määriä kärjäoikeuksissa
vuosina 2006-2014. Taulukosta on selkeästi havaittavissa sovitteluiden määrän kasvu
vuodesta 2011 lähtien, kun asiantuntija-avusteista huoltoriitojen sovittelua ryhdyttiin
kokeilemaan Espoon, Helsingin ja Oulun sekä Pohjois-Karjalan kärjäoikeudessa.
1.9.2012 lähtien kokeiluun liittyivät myös Pirkanmaan, Keski-Suomen, Etelä-Karja-
lan, Kanta-Hämeen, Pohjanmaan, Lapin ja Kemi-Tornion kärjäoikeudet. Sovittelui-
den kasvuun vuonna 2014 on vaikuttanut asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen sovit-
telun vakinaistaminen koko maan kärjäoikeuksiin. (Oikeusministeriö 2013, 21.)

Huoltoriitojen sovittelu on kasvanut vuosina 2011-2014 voimakkaasti. Myös siviili-
asioiden sovitteluiden kasvaminen näyttäisi tapahtuneen hyvin samassa suhteessa.
Koko maan kattavat tilastotiedot vuosilta 2015-2017 puuttuvat, joten asian todentami-
nen onkin haasteellista.

Kuvio 4. Tuomioistuinsovittelut kärjäoikeuksissa 2006-2014 (Oikeusministeriö 2018)

Taulukossa (kuvio 5) on kuvattu kärjäoikeuksien sovittelussa olleiden asioiden lopullisia ratkaisumääriä vuosina 2006-2017. Taulukosta on havaittavissa sovittelussa olleiden asioiden lopullisen ratkaisujen määrien kasvaminen.

Kuvio 5. Kärjäoikeuksien sovittelussa olleiden asioiden lopulliset ratkaisut 2006-2017 (Oikeusministeriö 2018)

6.2 Vaasan hovioikeuspiirin sovittelutilastot vuosilta 2013-2017

Vaasan hovioikeuspiiriin kuuluu viisi kärjäoikeutta. Satakunnan kärjäoikeus on yksi Vaasan hovioikeuspiirin kärjäoikeuksista ja siihen kuuluvat myös Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus, Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus ja Keski-Suomen kärjäoikeus sekä Pohjanmaan kärjäoikeus. (Oikeushallinnon www-sivut 2018.)

Vaasan hovioikeuspiirin kärjäoikeudet ovat kooltaan ja asiamääriltään erikokoisia. Laajojen riita-asioiden määrät vaihtelevat kärjäoikeuksittain. Taulukossa (kuvio 6) on kuvattuna Vaasan hovioikeuspiirin kärjäoikeuksien laajojen riita-asioiden määrät vuosina 2013-2017.

SAAPUNEET SIVILIASIAT					
LAAJA HAASTEHAKEMUS RIITA-ASIA					
VAASAN HOVIOIKEUSPIIRI	2013	2014	2015	2016	2017
Etelä-Pohjanmaan KO	221	199	207	171	172
Keski-Pohjanmaan KO	68	65	85	78	50
Keski-Suomen KO	322	325	348	315	296
Pohjanmaan KO	207	203	231	232	169
Satakunnan KO	285	344	338	278	239
Yhteensä	1103	1136	1209	1074	926

Kuvio 6. Vaasan hovioikeuspiirin kärjäoikeuksien laajat riita-asiat 2013-2017 (Oikeusministeriö 2018)

Taulukoista (kuvio 7-11) ilmenee Vaasan hovioikeuspiirin kärjäoikeuksien sovittelussa käsiteltyjen asioiden määrät vuosina 2013-2017. Sovittelutilastoissa on mukana tuomioistuinsovitteluiden ja Follo-asioiden sovittelumäärät. Sovittelutilastoja tulkittaessa on huomioitava, että Vaasan hovioikeuspiirin kärjäoikeudet ovat kooltaan ja asiamääriltään erikokoisia. Tilastotiedoista käy ilmi, että asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen sovittelun vakinaistaminen vuonna 2014 on selkeästi lisännyt sovitteluiden määriä lähes kaikissa Vaasan hovioikeuspiirin kärjäoikeuksissa. Ainoastaan Keski-Pohjanmaan kärjäoikeuden sovittelumäärät ovat pysyneet hyvinkin samanlaisina vuodesta toiseen. Keski-Suomen kärjäoikeuden osalta on otettava huomioon se seikka, että Keski-Suomen kärjäoikeus on ollut ainoa Vaasan hovioikeuspiirin kärjäoikeuksista, joka on ollut mukana vuonna 2011 oikeusministeriön kokeilussa

1.9.2012 lähtien. Keski-Suomen kärjäoikeuden kokeilussa mukanaolo näkyy sovittelutilastoista, sillä sovittelumäärät ovat kaksinkertaistuneet vuonna 2014 vuoteen 2013 verrattuna. Tilastoista on myös havaittavissa Keski-Suomen kärjäoikeudessa toteutettu riita-asioiden sovitteluprojekti vuosina 2016-2017, jonka myötä Keski-Suomen kärjäoikeuden sovitteluiden määrät ovat nousseet 1,5-kertaisiksi.

Kuvio 7. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2013 (Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Suomen kärjäoikeus 2018a, Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

Kuvio 8. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2014 (Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Suomen kärjäoikeus 2018a, Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

Kuvio 9. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2015 (Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Suomen kärjäoikeus 2018a, Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

Kuvio 10. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2016 (Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Suomen kärjäoikeus 2018a, Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

Kuvio 11. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2017 (Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Keski-Suomen kärjäoikeus 2018a, Pohjanmaan kärjäoikeus 2018, Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

7 SATAKUNNAN KÄRÄJÄOIKEUS

7.1 Sovitteluorganisaatio ja sovittelijoiden koulutus sekä sovittelutilat

Satakunnan kärjäoikeuden kuudestatoista tuomarista sovitteluasioita käsittelee kuusi kärjätuomaria. Heistä neljä tuomaria käsittelee tuomioistuinsovitteluasioita ja kolme asiantuntija-avusteisia huoltoriitojen sovitteluja. Yksi kuudesta kärjätuomarista käsittelee molempia sovitteluasioita. (Väyrynen 2018.)

Satakunnan kärjäoikeudessa ei ole erillisiä riita- tai rikososastoja, kuten Pirkanmaan kärjäoikeudessa ja Oulun kärjäoikeudessa. Satakunnan kärjäoikeudessa sovitteluasiat jaetaan järjestyksessä tietyille tuomareille. Erillisiä osastoja ei ole perustettu, koska tuomarien määrä on vähäinen, mikä ilmeisemmin hankaloittaisi erikoistumista pelkästään riita- tai rikosasioihin. Paineita erillisistä osastoista ja erikoistumisesta ei ole ollut, koska tuomarit ovat olleet halukkaita toimimaan niin sanottuina ”sekatuomareina”. Myöskään tilastollisesti kärjäoikeuden käsittelyajat eivät ole poikenneet keskitasosta, joten tilanteeseen on oltu tyytyväisiä. (Väyrynen 2018.)

Kaikki sovitteluasioita käsittelevät tuomarit ovat osallistuneet oikeusministeriön peruskoulutukseen. Osa tuomareista on lisäksi osallistunut jatkokoulutukseen sekä muihin sovittelun lisäkoulutuksiin. Satakunnan kärjäoikeus on järjestänyt kolme eri lasten sovitteluasioita koskevaa koulutusta. Koulutukseen on osallistunut kärjäoikeuden tuomareita ja asianajajia sekä asiantuntijoita. Kärjäoikeudessa ei ole järjestetty tuomioistuinsovitteluun liittyvää koulutusta. (Santamaa 2018.)

Kärjäoikeudessa tuomioistuinsovitteluasioita käsitellään valmisteluhuoneissa. Valmisteluhuoneet poikkeavat istuntosalista ja näyttävät lähinnä neuvotteluhuoneelta. Lapsiasioiden sovitteluasioita varten on sisustettu oma sovitteluhuone. Sovittelutilalla on oma merkityksensä positiivisen tunnelman ja neuvotteluilmapiirin luomisessa.

7.2 Sovittelun markkinointi

Satakunnan kärjäoikeudessa on painettu omia esitteitä tuomioistuinsovittelusta ja asiantuntija-avusteisesta huoltoriitojen sovittelusta. Esitteitä on jossain vaiheessa jaettu lastenvalvojalle ja perheneuvolaan, lisäksi esitteitä on saatavilla kärjäoikeuden asiakaspalvelusta. (Santamaa 2018.)

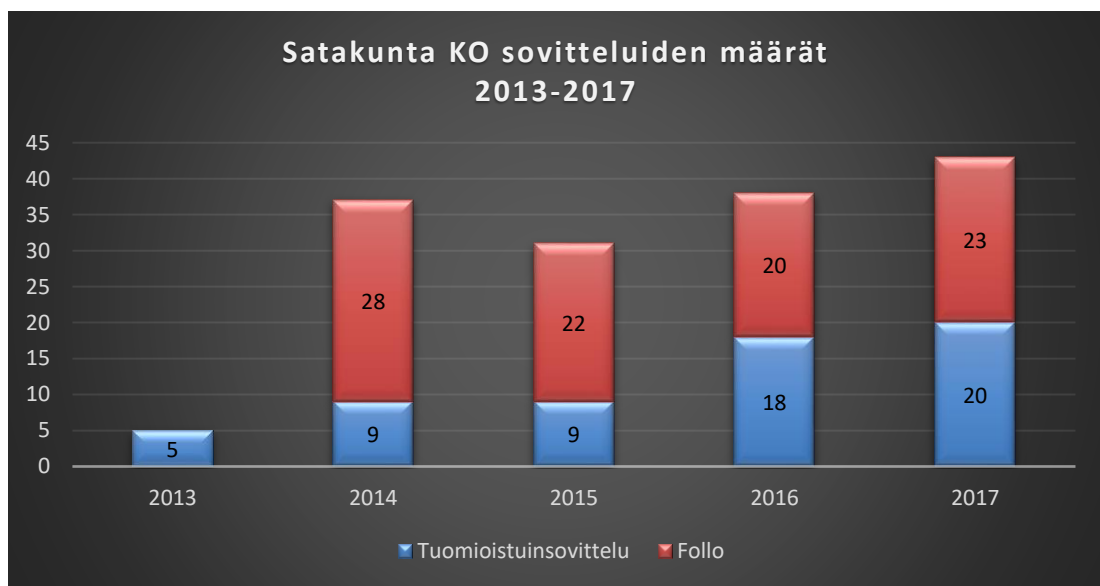
Kärjäoikeuksien www-sivustolta löytyy tietoa tuomioistuinsovittelusta ja asiantuntija-avusteisesta huoltoriitojen sovittelusta. Satakunnan kärjäoikeuden omilta kotisivuilta ei löydy sovittelusta tietoa.

7.3 Sovittelun kehitys

Satakunnan kärjäoikeudessa sovittelujärjestelmä on käynnistynyt hitaasti. Alkuvuosina sovitteluita on ollut noin yksi sovittelu vuotta kohden (Santamaa 2018). Sovitteluiden määrä on kuitenkin lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana. Vuonna 2013 Satakunnan kärjäoikeudessa oli 5 sovittelutapausta ja vuonna 2014 sovitteluiden määrä nousi 37 tapaukseen. Määrän kasvua selittää asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen sovittelun käynnistyminen vuonna 2014, kun järjestelmä vakinaistettiin ja laajennettiin koko maahan. Vuonna 2017 käsiteltyjen sovitteluiden määrä oli noussut jo

43 tapaukseen. Vuosittain sovitteluun tulevista asioista yli puolet on ollut Follo-sovitte-
teluita. Taulukosta (kuvio 12) ilmenee Satakunnan kärjäoikeuden sovitteluiden mää-
rät vuosina 2013-2017.

Kaikkiaan ratkaistuja laajoja riita-asioita Satakunnan kärjäoikeudessa on ollut viime
vuosina keskimäärin noin 300 kpl vuosittain. Vuonna 2017 on ratkaistu 279 asiaa ja
vuonna 2016 ratkaistu 334 asiaa. Tuomioistuinsovittelussa on vuonna 2017 ollut noin
3,9 % riita-asioista. Kärjäoikeuden tuomioistuinsovitteluasioiden osuus riita-asioiden
käsittelymääristä on vähäinen. Satakunnan kärjäoikeuden laajojen riitojen käsittely-
aika on vuonna 2016 ollut 8,8 kuukautta ja vuonna 2017 käsittelyaika 7,8 kuukautta.
Koko maan keskiarvo on ollut vuonna 2017 noin 13,8 kuukautta. Vaasan hovioikeus-
piirin keskiarvo vuonna 2016 on ollut 8,7 kuukautta. (Satakunnan kärjäoikeus 2018b,
13, 19.)

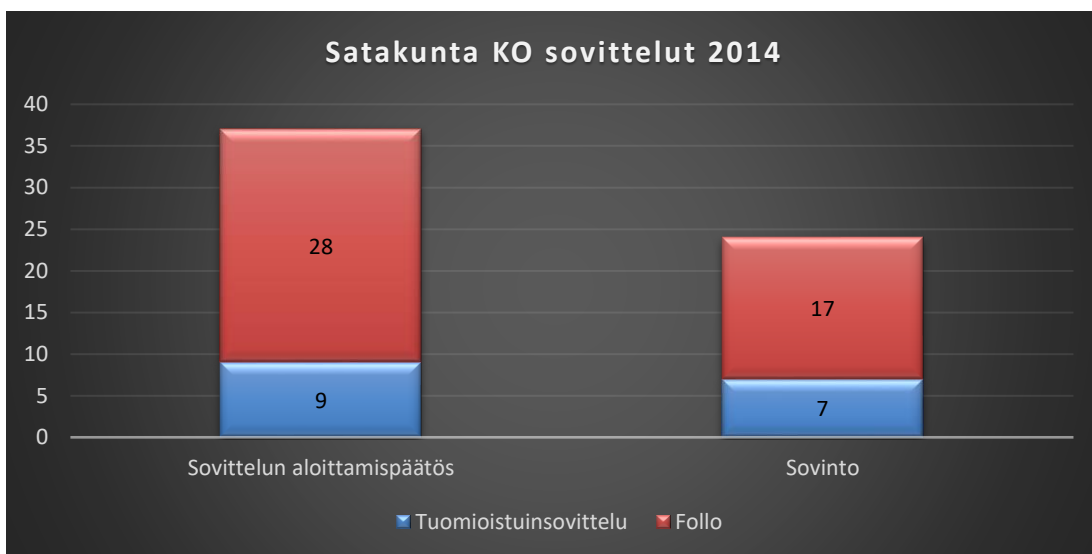

Kuvio 12. Sovittelussa käsitellyt asiat 2013-2017 (Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

7.4 Tuomioistuinsovitteluun tulleet asiat vuosina 2013-2017

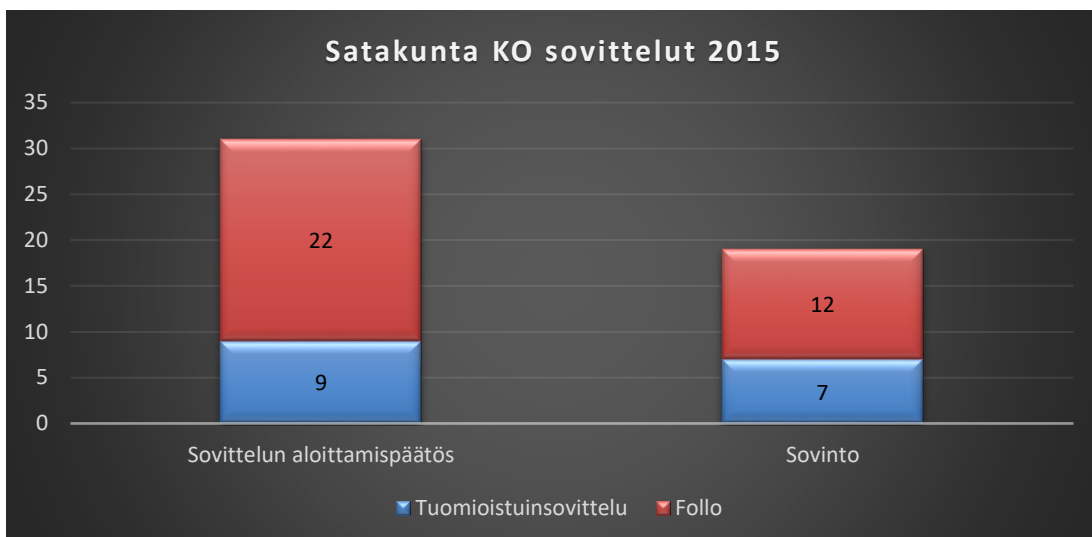
Satakunnan kärjäoikeudessa sovitteluiden määrä oli vuonna 2013 erittäin vähäinen. Sovittelun aloittamispäätös tehtiin 5 asiassa ja kaikissa sovitteluissa päädyttiin sovintoon. Lisäksi yksi sovittelun aloittamishakemus hylättiin.

Satakunnan kärjäoikeuden sovitteluiden määrä kasvoi vuonna 2014 selkeästi edellisvuoteen verrattuna. Sovitteluiden määrään kasvuun vaikutti asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen sovittelun valtakunnallistaminen toukokuussa 2014. Tämä vaikutti myös Satakunnan kärjäoikeuden sovittelumääriin. Vuonna 2014 sovittelun aloittamispäätöksiä tehtiin 38 asiassa, joista tuomioistuinsovitteluita oli 9 kpl ja Follo-sovitte-
 luita 28 kpl (kuvio 13). Tuomioistuinsovitteluissa sovintoon päädyttiin 7 tapauksessa ja Follo-sovitte-
 lussa sovintoon päädyttiin 17 tapauksessa.

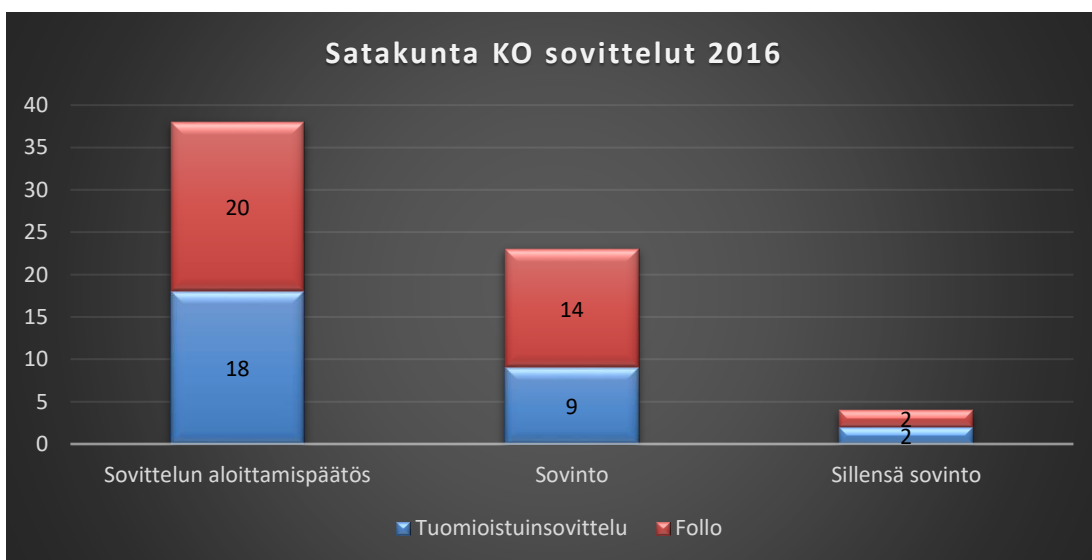
Kuvio 13. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2014 (Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

Satakunnan kärjäoikeudessa vuonna 2015 sovittelun aloittamispäätös tehtiin 31 asiassa, joista tuomioistuinsovitteluasioita oli 9 kpl ja Follo-sovitte-
 luita 22 kpl (kuvio 14). Tuomioistuinsovitteluissa päädyttiin sovintoon 7 tapauksessa ja Follo-sovitte-
 lussa 12 tapauksessa.

Kuvio 14. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2015 (Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

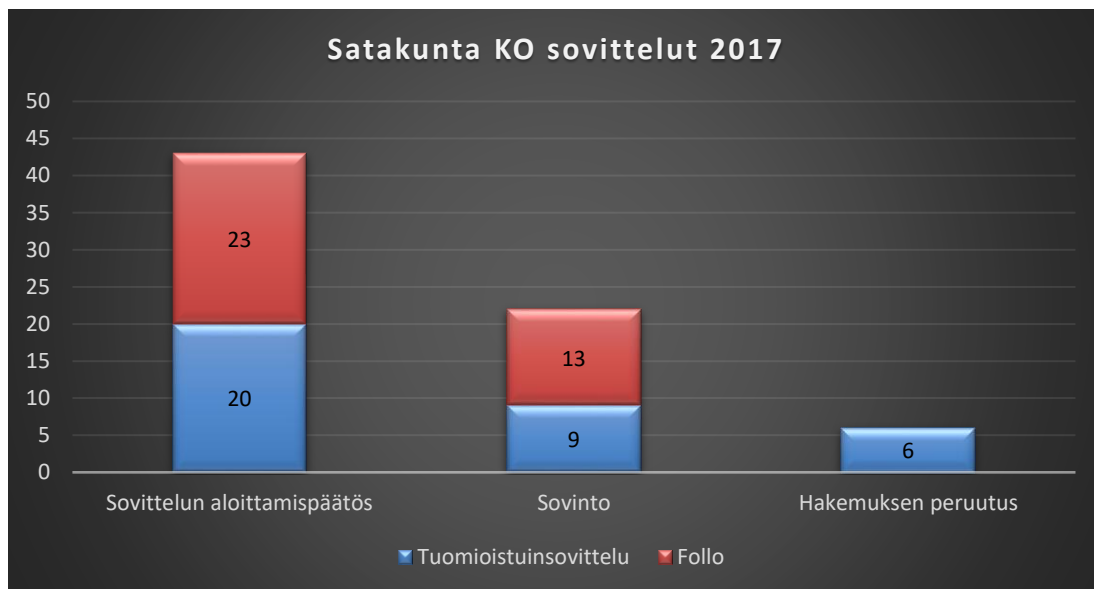
Satakunnan kärjäoikeudessa vuonna 2016 tuomioistuinsovitteluiden määrä kaksinkertaistui edelliseen vuoteen verrattuna. Satakunnan kärjäoikeudessa vuonna 2016 sovittelun aloittamispäätös tehtiin 38 asiassa, joista tuomioistuinsovitteluasiointa oli 18 kpl ja Follo-sovitteluita 20 kpl (kuviot 14 ja 15). Tuomioistuinsovitteluissa päädyttiin sovintoon 9 tapauksessa ja Follo-sovittelussa 14 tapauksessa. Sillensä sovintoon päätös tehtiin kahdessa tuomioistuinsovitteluasiassa ja kahdessa Follo-sovitteluasiassa.

Kuvio 15. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2016 (Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

Satakunnan kärjäoikeuden sovitteluiden määrä on kasvanut vuodesta 2016 vuoteen 2017. Vuonna 2017 sovittelun aloittamispäätös tehtiin 43 asiassa, joista tuomioistuin-

sovitteluasioita oli 20 kpl ja Follo-sovitteluita 23 kpl (kuvio 16). Tuomioistuinsovitte-
luissa päädyttiin sovintoon 9 tapauksessa ja 6 sovitteluhakemusta peruutettiin. Follo-
sovittelussa päädyttiin sovintoon 13 tapauksessa.

Kuvio 16. Sovittelussa käsitellyt asiat vuonna 2017 (Satakunnan kärjäoikeus 2018a)

Satakunnan kärjäoikeudessa vuosina 2015-2017 sovitteluun tulleista asioista valtaosa on siirtynyt oikeudenkäynnistä, joko kirjallisen valmistelun vaiheesta tai suullisen valmistelun jälkeen. Suoraan tulleiden sovitteluhakemusten määrä vuosina 2015-2017 on ollut vain 1-2 vuodessa. (Satakunnan kärjäoikeus 2018a.)

7.5 Sovittelutuomareille suunnattu kysely

Satakunnan kärjäoikeuden sovittelutuomareille suunnattu kysely lähetettiin kuudelle tuomarille sähköpostilla (liite 3). Tavoitteena oli selvittää sovittelukoulutuksen riittävyys ja koulutustarpeet sekä mahdollisia kehittämissuunnitelmia tuomioistuinsovitte-
luiden määrien lisäämiseksi. Kyselyssä oli avoimia kysymyksiä. Kysely oli vastattavissa 4.10.-12.10.2018 välisenä aikana ja siihen vastasi yhteensä 3 henkilöä.

7.5.1 Kyselyn kysymykset

Kysymys 1: Oletko osallistunut tuomareille tarkoitettuun sovittelukoulutukseen?

Jos olet, millaiseen koulutukseen? Vastaajat olivat osallistuneet useisiin oikeusministeriön ja hovioikeuspiirin järjestämiin koulutuksiin. Koulutus on sisältänyt teorian lisäksi sovitteluharjoituksia ja erilaisia ryhmitöitä eri teemoihin liittyen.

Kysymys 2: Koetko tarvitsevasi lisää sovittelukoulutusta? Jos koet, millaiselle koulutukselle olisi tarvetta?

Kaksi vastaajista koki lisäkoulutuksen tarpeelliseksi ja tarvitsevansa nimenomaan sovittelukoulutusta, jossa käsiteltäisiin hankalia ”jumitilanteita”. Yhden vastaajan mielestä toisten käytännön kokemuksista olisi hyvä kuulla. Vastaajat toivoivat lisää sovittelutyötä, koska se olisi parasta harjoitusta.

Kysymys 3: Millaiset riita-asiat mielestäsi soveltuvat tuomioistuinsovitteluun?

Yhden vastaajan mielestä tuomioistuinsovitteluun soveltuvat asiat, joista on mahdollista sopia. Kahden vastaajan mielestä lähes kaikki sinänsä soveltuisivat sovitteluun.

Kysymys 4: Millaiset riita-asiat eivät mielestäsi sovellu tuomioistuinsovitteluun?

Yhden vastaajan mielestä tuomioistuinsovitteluun eivät sovellu sellaiset asiat, joita ei voida sopia, esimerkiksi asiat, jotka vaativat hallituksen, yhtiökokouksen tms. päätöksiä. Toinen vastaaja ei osannut sanoa mitään erityistä ryhmää, joka ei soveltuisi. Kolmannen vastaajan mielestä asiat, joissa on vielä riita päällä ja hyvin tulehtuneet välit eivät oikein sovellu sovitteluun ja sama koskee myös hyvin epätasaveroisia osapuolia.

Kysymys 5: Millä toimenpiteillä tuomioistuinsovitteluiden määriä voitaisiin lisätä Satakunnan käräjäoikeudessa?

Kaikkien vastaajien mielestä vireille tulevissa jutuissa tuomioistuinsovittelua pitäisi aktiivisesti markkinoida tuomarien toimesta enemmän asianajajille/asiamiehille. Kahden vastaajan mielestä lisäämällä markkinointia saadaan sovitteluiden määrä kasvuun. Markkinointia voidaan lisätä lähettämällä vireille tulleissa jutuissa esittelylehtinen asianosaisille ja esimerkiksi tekemällä

juttu tuomioistuinsovittelusta paikallislehteen. Vastaajat kokivat tärkeäksi yhteydenpidon asianajajiin ja muihin asiamiehiin sekä yhteiset tilaisuudet heidän kanssaan.

Kysymys 6: Miten mielestäsi tuomioistuinsovittelua voitaisiin kehittää Satakunnassa? Kahden vastaajan mielestä tuomioistuinsovittelua voitaisiin kehittää ehdottamalla sovittelua aktiivisemmin vireille tulevien juttujen yhteydessä. Yhden vastaajan mielestä olisi hyvä järjestää asiamiesten/avustajien kanssa yhteisiä tilaisuuksia, joihin kutsutaan ulkopuolinen asiantuntija kertomaan faktoja.

Kysymys 7: Onko asiamiehen/avustajan esiintymisessä eroa riita- ja sovitteluis-tunnossa? Tiedostavatko asiamiehet/avustajat eron näiden välillä? Kaikkien vastaajien mielestä ainakin useimmat asiamiehet ovat mieltäneet roolinsa sovittelussa. Asiamiehen/avustajan rooli on erilainen riitaistunnossa ja sovitteluistunnossa ja heidän välillään on eroja, sillä jotkut ovat sovittelevampia kuin toiset. Useimmat kuitenkin osaavat toimia asiallisesti ja asianmukaisesti sovittelussa, tarkkailijana kun pitää ja aktiivisemmin kun siihen on tarvetta. Toisaalta taas jotkut asiamiehet toimivat kuitenkin liian jyrkästi ja avustaja pyrkii ”ajamaan asiaa”, mikä ei edistä sovittelua, vaan päinvastoin. Kaikki eivät aina miellä sovittelun ideaa siitä, että asia pyritään ratkaisemaan sovinnollisesti ja niin, että riidan osapuolet säilyttäisivät välinsä.

7.5.2 Kyselyn yhteenveto

Kysely lähetettiin kuudelle sovittelutuomareille ja kyselyyn tuli määräaikaan mennessä kolme vastausta. Kyselyyn vastaajien määrä oli vähäinen, joten johtopäätöksien tekeminen on haastavaa. Kyselyyn vastaajien vastauksista ilmeni seuraavia asioita.

Kyselyyn osallistuneet sovittelutuomarit ovat osallistuneet useisiin oikeusministeriön ja hovioikeuspiirin sovittelukoulutuksiin, joihin on kuulunut sekä teoriaa, että käytännön harjoituksia. Sovittelukoulutukselle koettiin olevan tarvetta ja erityisesti koulutukseen, jossa käsiteltäisiin hankalia ”jumitilanteita”. Vastaajista enemmistö toivoi lisää sovittelutyötä, koska se on hyvää harjoitusta.

Kyselyn perusteella tuomioistuinsovitteluun soveltuvat lähes kaikki asiat, joista on mahdollista sopia. Vastaajien mielestä riita-asioista tuomioistuinsovitteluun eivät sovellu asiat, jotka vaativat päätöksiä tai asiat, joissa riidellään ja asianosaisten välit ovat tulehtuneet tai osapuolet ovat epätasaveroisia.

Vastaajat pitivät tuomioistuinsovittelun markkinointia tärkeänä ja erityisesti vireille tulevissa asioissa tarvitaan tuomarien aktiivista markkinointia asianajajille sekä asiamiehille. Markkinointia voidaan lisätä lähettämällä tuomioistuinsovittelulehtinen asianosaisille ja tekemällä juttu tuomioistuinsovittelusta paikallislehteen. Vastaajat kokivat tärkeäksi myös yhteistyön asianajajien ja muiden asiamiesten kanssa.

Vastaajien mielestä tuomioistuinsovittelua voidaan kehittää lisäämällä aktiivisuutta vireille tulleissa riita-asioissa, lisäämällä markkinointia ja yhteydenpitoa asianajajiin/asiamiehiin sekä järjestämällä yhteistä koulutusta.

Kyselyssä kävi ilmi, että asiamiehestä/avustajasta riippuen jotkut ovat sovitteluvampia kuin toiset, ja heistä kaikki eivät aina tiedosta riitaistunnon ja sovittelun eroa, mutta useimmat ovat mieltäneet oman asemansa ja roolinsa sovittelussa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tuomioistuinsovittelu osoittautui äärimmäisen laajaksi ja mielenkiintoiseksi aiheeksi. Haasteeksi muodostuikin aiheen rajaaminen niin, että mitään oleellista ei jäisi pois. Aiheesta löytyi runsaasti kirjallisuutta ja muuta erilaista materiaalia. Keskityin työnsäni tuomioistuinsovitteluun, sillä asiantuntija-avusteisesta huoltoriitojen sovittelusta riittäisi materiaalia toiseen opinnäytetyöhön.

Työtä tehdessä ilmeni, että sovittelun merkitys konfliktinratkaisumenetelmänä on selkeästi kasvanut viime vuosikymmeninä ja nykyään sitä käytetään Suomessa monissa yhteyksissä. Tuomioistuimissa on myös huomattu sovittelun tuomat edut sekä mahdollisuudet ja riitoja pyritäänkin ratkaisemaan yhä enemmän sovittelemalla. Tuomioistuinsovittelu on muuttanut tuomioistuihin, sillä tuomioistuimet eivät enää ainoastaan ratkaise riitoja, vaan pyrkivät yhä suuremmissa määrin sovinnollisiin ratkaisuihin.

Käräjäoikeusverkoston kehittäminen on käynnissä ja tuomioistuimissa ollaan säästöpainneiden kohteena. Uudistuksen avulla yritetään löytää lisää tehokkuutta ja säästöjä. Oikeuslaitoksen resurssit tulevat tulevaisuudessa olemaan yhä rajallisemmat ja vähemmällä resursseilla on kyettävä hoitamaan sama määrä asioita. Oikeudenkäynnin pääkäsittely on kallista ja oikeudenkäynnistä perittävät oikeudenkäyntimaksut kattavat vain pienen osan siitä. Riitojen ratkominen käräjäoikeudessa on kallista ja lopulta se koituu koko yhteiskunnan tappioksi. Tulevaisuudessa yhä tärkeämpää on konfliktien käsitteleminen kevyemmällä menettelyillä.

Tutkimuksesta ilmeni, että tuomioistuinsovittelu on hyödyllistä osapuolille. Oikeudenkäynti on kallista suhteessa saavutettuihin etuihin ja sen riskinä on joutua korvaamaan omat ja vastapuolen kulut. Kulut saattavat usein nousta kohtuuttoman suuriksi riita-asiaan nähden. Oikeudenkäynnin pitäisikin olla viimesijainen ratkaisumenettely silloin, kun asiaa ei ole mahdollista ratkaista sovittelumenettelyllä. Sovittelu soveltuu lähes kaikki riitoihin ja se on oikeudenkäyntiä edullisempi ja nopeampi menettely. Riita-asiaa oikeudenkäynti voi hyvinkin kestää lähes vuoden tai jopa enemmän. Sovittelussa asia on mahdollista käsitellä nopeammin, jopa 1-2 kuukaudessa sovitteluun suostumisesta. Sovittelu myös huomioi oikeudenkäyntiä paremmin osapuolten tarpeet.

Tuomioistuimelle sovittelu merkitsee ajan- ja työnsäästöä. Pääkäsittelyä ei tarvita (riita-asioissa usein 2-3 päivää), tuomioita perusteluineen ei tarvitse kirjoittaa. Myös muutoksenhaku jää kokonaan pois, kun asioista sovitaan. Sovittelu saattaa myös helpottaa tuomioistuimen salien kuormitusta, sillä sovitteluasioita käsitellään erillisissä sovittelutiloissa.

Tutkimuksessa selvisi, että monenlaiset riita-asiat soveltuvat tuomioistuinsovitteluun. Yleisimmin sovitteluun tulevat riidat liittyvät työsuhteeseen, perintöihin, velkomuksiin, vahingonkorvauksiin, asuntokauppoihin ja yrityselämään. Sovittelu soveltuukin erityisen hyvin lastenasioihin liittyviin riitoihin. Sovittelussa vanhemmat sopivat lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta sekä elatusta koskevissa asioissa. Tuomioistuinsovittelussa ei käsitellä rikosjuttuja, vaan niiden sovittelu tapahtuu tuomioistuimen ulkopuolella.

Tuomioistuinsovittelulain voimaantulon jälkeen lakia sovellettiin harvoin käräjäoikeuksissa ja määrät olivat vähäisiä. Viime vuosina sovittelun käyttäminen on lisääntynyt, mutta käräjäoikeuksien välillä on edelleen eroja menettelyn käytössä. Selkeästi eniten tuomioistuinsovittelua käytetään Oulun käräjäoikeudessa, jossa laajoista riita-asioista ohjautuu sovitteluun noin 25 %. Sovitteluiden kasvuun on vaikuttanut Oulun käräjäoikeudessa toteutettu tuomioistuinsovittelun kehittämisprojekti. Oulun käräjäoikeudessa on pitkään panostettu tuomareiden kouluttamiseen ja sovittelumyönteisyyden rakentamiseen sekä sovittelutoiminnan organisoimiseen. Kehittämistyö on tuottanut tulosta, sillä viime vuosina Oulun käräjäoikeudessa on käsitelty eniten tuomioistuinsovitteluasioita verrattuna muihin maan käräjäoikeuksiin. Sovitteluiden määrän kasvulla on ollut vaikutusta riita-asioiden käsittelyajan lyhenemiseen. Oulun käräjäoikeudessa on vuonna 2009 ollut laajojen riita-asioiden keskimääräinen käsittelyaika 9 kuukautta, kun vuonna 2016 se on lyhentynyt jo 7,1 kuukauteen. Oulun käräjäoikeuden lisäksi myös Keski-Suomen käräjäoikeudessa toteutettiin sovitteluprojekti. Sovitteluprojektin tulokset olivat hyviä, sillä kaksivuotisen projektin päätyttyä sovitteluiden määrät nousivat 1,5 kertaisiksi. Keski-Suomen käräjäoikeuden laajoista riita-asioista ohjautuunkin sovitteluun 10 %.

Satakunnan käräjäoikeudessa tuomioistuinsovitteluasioiden osuus riita-asioista on vielä suhteellisen vähäinen. Vuonna 2017 laajoista riita-asioista sovitteluun ohjautui noin 3,9 %. Sovittelussa käsitellyistä asioista yli puolet on ollut Follo-asioita. Laajojen riita-asioiden käsittelyaika on vuonna 2017 ollut 7,8 kuukautta. Koko Suomen keskiarvo on ollut vuonna 2017 noin 13,8 kuukautta, joten Satakunnan käräjäoikeuden keskiarvo on koko maan keskiarvoa alhaisempi. Satakunnan käräjäoikeudessa sovitteluun ohjautuvien asioiden määrää on mahdollista lisätä, mutta se ei kuitenkaan tapahdu ilman erityisiä toimenpiteitä.

Sovitteluprojekteihin ja kirjallisuuteen perehtyessäni esille nousi monia keinoja tuomioistuinsovittelun edistämiseksi. Keskeisenä seikkana sovittelun edistämässä näyttää olevan sovittelumyönteisen ilmapiirin rakentaminen. Käräjäoikeuden johdon ja tuomareiden sekä koko henkilöstön on sitouduttava sovitteluiden edistämiseen. Yhteistyötä on tiivistettävä asianajajien ja oikeusavustajien kanssa ottamalla heidät mukaan yhteiseen koulutukseen ja sovittelun kehittämistyöhön. Käytännön keinoina sovittelua voidaan edistää tehostamalla sovittelun markkinointia, keskustelemalla oikeudenkäynnin osapuolten kanssa sovittelun mahdollisuudesta ja hyödyntämällä olemassa olevia sovitteluesitteitä. Esitettä voitaisiin jakaa oikeudenkäynnin osapuolille haasteen yhteydessä sekä asianajotoimistoille, perheneuvolaan ja lastenvalvojille. Lisäksi Satakunnan käräjäoikeuden omille kotisivuille voitaisiin lisätä tietoa sovittelun mahdollisuudesta. Keski-Suomen käräjäoikeudessa käytetään lomaketta menettelyn valinnasta, joka lähetetään oikeudenkäynnin osapuolille. Tämän tyyppisen lomakkeen käyttöönottamista voitaisiin miettiä myös Satakunnan käräjäoikeudessa. Sovittelukoulutukseen panostaminen on tärkeää, sillä sovittelu edellyttää sovittelijalta hyvin erilaisen roolin ja toimintavan omaksumista. Sovittelutuomarit tarvitsevat peruskoulutuksen lisäksi jatkuvaa syventävää koulutusta. Oikeusministeriön ja muiden sovittelukoulutuksien lisäksi käräjäoikeus voisi järjestää omaa sovittelukoulutusta käräjäoikeuden tuomareille. Tuomioistuinsovitteluun perehdyttäminen voitaisiin ottaa osaksi käräjänotaarin harjoittelusuunnitelmaa, sillä useat heistä siirtyvät harjoittamaan asianajoa.

Satakunnan käräjäoikeuden sovittelutuomareille suunnatun kyselyn tarkoituksena oli selvittää sovittelukoulutuksen riittävyys, koulutustarpeet ja kehittämissuhteet tuomioistuinsovitteluiden lisäämiseksi. Kyselyn saajista puolet vastasi kyselyyn. Vähäisen vastausmäärän takia tuloksia on vaikea tulkita. Saadut vastaukset kuitenkin tukivat niitä havaintoja sovittelusta ja sen kehittämisestä, joita on syntynyt Oulun käräjäoikeuden ja Keski-Suomen käräjäoikeuden kehittämissuhteissa. Kyselystä kävi ilmi, että sovittelutuomarit kokivat koulutuksen tärkeäksi ja toivoivat lisäkoulutusta.

Tutkimuksen haasteena oli, että oikeusministeriön tietokannasta on saatavissa hyvin vähän tietoa sovittelusta. Lisäksi näissä tiedoissa saattaa olla virheitä. Käräjäoikeuksissa asiat kirjataan asianhallintajärjestelmä Tuomakseen, joka on käräjäoikeuksien riita- ja hakemusasioiden kirjaamisjärjestelmä. Tilastotiedoissa saattaakin olla eroja,

jos asiat kirjataan eri käräjäoikeuksissa eri tavalla. Tilastoaineiston vertailukelpoisuuden vuoksi olisi tärkeää, että Tuomaksen sisältämät tiedot ovat oikeita ja yhteneväisellä tavalla kirjattuja. Tällä hetkellä käräjäoikeuksien asianhallintajärjestelmästä on saatavilla ainoastaan yksi sovitteluraportti. Mielestäni olisikin ensiarvoisen tärkeää saada tuomioistuinsovittelusta kattavampaa, yksityiskohtaisempaa ja luotettavampaa tilastotietoa.

Tietämykseni tuomioistuinsovittelusta oli vähäistä ennen tutkimuksen tekemisestä. Tutkimuksen myötä opin ymmärtämään enemmän sovittelutoimintaa ja sen hyödyllisyyttä. Mielestäni onnistuin asettamissani tavoitteissa. Toivon, että työstäni on hyötyä sovittelutoiminnan kehittämistyössä.

Tuomioistuinsovittelun kehittäminen oli aiheena niin laaja, että sitä voisi tutkia vielä lisää. Satakunnan käräjäoikeudessa jatketaan sovittelun kehittämistyötä ja siitä aiheesta riittäisi varmasti materiaalia uuteen tutkimukseen. Lisäksi työtä tehdessäni heräsi mielenkiinto perehtyä sovittelijana toimivan tuomarin rooliin ja jos tekisin tutkimusta aiheesta, pyrkisin haastattelemaan myös sovittelutuomareita.

Kiitos toimeksiantajalleni, että sain perehtyä tuomioistuinsovitteluun ja tehdä työni heille!

LÄHTEET

- Aaltonen, A-K. 2009. Näkökulmia tuomareiden erikoistumiseen. *Oikeus* 2009, 318. Viitattu 6.10.2018. <https://www.edilex.fi>
- Aaltonen, A-K. 2015. *Huoltoriitojen sovittelu tuomioistuimessa*. Helsinki: Kauppa-kamari.
- Anttila, P. 2006. *Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen*. 2. painos. Hamina: Akatiimi.
- Asiantuntija-avusteista huoltoriitojen sovittelua koskeva kokeilu kärjäoikeuksissa 1.1.2011–31.12.2013. 2013. Helsinki: Oikeusministeriö. Oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja 25/2013 loppuraportti. Viitattu 6.10.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76473/omml_25_2013_follo_loppuraportti_132s.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ervasti, K. 2011. *Tuomioistuinsovittelu Suomessa*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Ervasti, K. 2012a. *Laki, Konflikti, Tuomio – Oikeus yhteiskunnallisena ilmiönä*. Helsinki: Edita.
- Ervasti, K. 2012b. Oikeuskulut karkaavat käsistä? Sovintohalukkuus lisääntyy. Viitattu 14.10.2018. <https://www.edilex.fi>
- Ervasti, K. 2013. *Uusi tuomioistuinsovittelulaki*. Helsinki: Talentum.
- Ervasti, K. 2014. *Tuomioistuinsovittelu käytännön opas*. 2. uud. p. Helsinki: Edita.
- Ervasti, K. & Nylund, A. 2014. *Konfliktinratkaisu ja sovittelu*. Helsinki: Edita.
- Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus tilastot 2013-2017. 2018. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus.
- Euroopan unionin www-sivut. Viitattu 8.9.2018. <https://e-justice.europa.eu>
- Hallituksen esitys 114/2004 eduskunnalle riita-asioiden sovittelua ja sovinnon vahvistamista yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi.
- Heikkilä, T. 2014. *Tilastollinen tutkimus*. 9. uud. p. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Husa, J., Mutanen, A., & Pohjolainen T. 2008. *Kirjoitetaan juridiikkaa: ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille*. 2. uud. p. Helsinki: Talentum.
- Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus tilastot 2013-2017. 2018. Kokkola: Keski-Pohjanmaan kärjäoikeus.

Keski-Suomen käräjäoikeus sovitteluprojekti 2016-2017 projektisuunnitelma. 2015. Viitattu 11.9.2018. https://oikeus.fi/karajaoikeudet/keski-suomenkarajaoikeus/material/attachments/oikeus_karajaoikeudet_keski-suomenkarajaoikeus/sovittelu/ey0BIuUT9/Projektisuunnitelma.pdf

Keski-Suomen käräjäoikeus tilastot 2013-2017. 2018a. Jyväskylä: Keski-Suomen käräjäoikeus.

Keski-Suomen käräjäoikeus sovitteluprojekti 2016-2017 loppuraportti. 2018b. Viitattu 8.9.2018. https://oikeus.fi/karajaoikeudet/keski-suomenkarajaoikeus/material/attachments/oikeus_karajaoikeudet_keski-suomenkarajaoikeus/sovittelu/sIfss1AmV/Sovitteluprojekti_2016_-_2017_Loppuraportti_23.2.2018.pdf.

Keski-Suomen käräjäoikeuden www-sivut. Viitattu 23.9.2018. <https://oikeus.fi/karajaoikeudet/keski-suomenkarajaoikeus/fi>

Kilpeläinen, T. 2014. Transformatiivinen sovittelu – terapiaa vai sovittelua? Viitattu 19.8.2018. <https://www.edilex.fi>

Kilpeläinen, T. 2015. Asianajaja ja tuomioistuinsovittelu: Poimintoja empiirisen tutkimuksen aineistosta. Defensor Legis n:o 1/2015. Viitattu 6.10.2018. <https://www-edilex-fi>

Kilpeläinen, T., Rantanen, J. 2016. Lakimies, tunteet ja sovittelu. Defensor Legis n:o 3/2016. Viitattu 8.10.2018. <https://www-edilex-fi>

Koskela, S. 2017. Riita-asioiden tuomioistuinsovittelu – institutionaalistumisen haasteet ja menettelyn vakiintumisedellytykset. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. Viitattu 8.10.2018. https://oikeus.fi/karajaoikeudet/keski-suomenkarajaoikeus/material/attachments/oikeus_karajaoikeudet_keski-suomenkarajaoikeus/sovittelu/KFW2RWsbX/ProGradu_SannaKoskela.pdf

Käräjäoikeuksien riita-asiat 2008. 2009. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu. Viitattu 14.10.2018. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152522/mediatiedote_Karajaoikeuksista.pdf?sequence=2

Laki lapsen elatuksesta. 1975. L 5.9.1975/704 muutoksineen.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 1983. L 8.4.1983/361 muutoksineen.

Laki riita-asioiden sovittelusta tuomioistuimissa. 2005. L 26.8.2005/663 muutoksineen.

Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa. 2011. L 29.4.2011/394 muutoksineen.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Linna, T. 2017. Oikeutta oikeudenkäynnistä täytäntöönpanoon. Helsinki: Alma Talent.

Oikeudenkäymiskaari. 1734. L 1.1.1734/4 muutoksineen.

Oikeusministeriön asetus eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista. 2015. L 30.12.2015/1744 muutoksineen.

Oikeusministeriö tilastot 2006-2014. 2018. Helsinki: Oikeusministeriö.

Oikeusapulaki. 2002. L 5.4.2002/257 muutoksineen.

Oikeushallinnon www-sivut. Viitattu 11.8.2018. <https://oikeus.fi>

Pohjanmaan kärjäoikeus tilastot 2013-2017. 2018. Vaasa: Pohjanmaan kärjäoikeus.

Poikela, E. 2010. Sovittelu: ristiriitojen kohtaamisesta konfliktin hallintaan. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Santamaa, A. 2018. Kärjätuomari, Satakunnan kärjäoikeus. Pori. Haastattelu 4.9.2018. Haastattelijana Mari Loisko. Muistiinpanot haastattelijalla.

Salminen, K., Ervasti, K. 2015. Tuomioistuinsovittelun yleistymisen ja tuomioistuinten tehtävät. Lakimies 5/2015. Viitattu 2.10.2018

Satakunnan kärjäoikeus tilastot 2013-2017. 2018a. Pori: Satakunnan kärjäoikeus.

Satakunnan kärjäoikeus vuosikertomus 2017. 2018bSuo. Pori: Satakunnan kärjäoikeus.

Savolainen, J. 2015. Oikeuselämän vaikuttajat koolla Asianajajapäivillä 16. tammi-kuuta 2015 – Asianajajaliitto esittää sovittelun lisäämistä. Viitattu 6.10.2018. <https://www.edilex.fi>.

Suomen asianajajaliiton www-sivut. Viitattu 23.9.2018. <https://www.asianajajaliitto.fi>

Tuomarihaastattelut lomakkeella 4.10.2018 – 12.10.2018 välisenä aikana.

Väyrynen, J. 2018. Laamanni, Satakunnan kärjäoikeus. Pori. Haastattelu 28.8.2017. Haastattelijana Mari Loisko. Muistiinpanot haastattelijalla.

Keski-Suomen kärjäoikeus 14.6.2016 lomake:

Menettelyn valinta riita-asiassa

Dnro _____ (jos tiedossa)

Kantaja(t) _____

Vastaaja(t) _____

Kärjäoikeudessa on riita-asianne käsittelyä varten kaksi eri menettelyvaihtoehtoa:

- 1) Tuomioistuinsovittelu
- 2) Oikeudenkäynti

Kärjäoikeus pyytää Teitä asianosaisina valitsemaan sen vaihtoehdon, jota Te ensisijaisesti toivotte menettelyksi (rasti ruutuun) ja **palauttamaan** tämän lomakkeen kärjäoikeudelle mahdollisimman pian. Voitte ilmoittaa kannanottonne sovitteluun myös muulla tavalla esim. sähköpostitse (keski-suomi.ko(at)oikeus.fi) tai kirjallisessa lausumassanne. Toivomusta on mahdollista myöhemmin muuttaa. **Lomakkeen palauttaminen ei korvaa haasteeseen vastaamista määräajassa.**

Tuomioistuinsovittelu

Sovittelu on avustettu keskustelutilaisuus, jossa pääosassa ovat osapuolet itse. Sovittelussa läsnä ovat lisäksi sovittelija ja mahdolliset osapuolten omat lakimiehet. Sovittelija auttaa osapuolia keskustelemaan hankalista kysymyksistä niin, että osapuolet voivat löytää kaikkia tyydyttävän ratkaisun ongelmiin. Sovittelussa voidaan käsitellä konfliktia laajasti ja siinä pyritään katsomaan tulevaisuuteen. Keskimääräinen käsittelyaika sovittelussa on 1-3 kk. Kaikki osapuolet vastaavat vain omista sovittelukuiluistaan. Jos sovintoa ei synny, asiaa käsittelee jatkossa eri tuomari kuin sovittelija. Ks. sovittelusta tarkemmin liitteenä oleva ”Usein kysytyt kysymykset sovittelusta”.

Oikeudenkäynti

Oikeudenkäynti pitää sisällään valmisteluistunnossa tapahtuvan sovinnon edistämisen ja asian valmistelun sekä pääkäsittelyn. Sovinnon edistämisen tavoitteena on löytää kaikkia osapuolia tyydyttävä sovinto ja kompromissi, joka päättää oikeudenkäynnin. Pääosassa ovat tuomari ja lakimiehet, mutta myös asianosaiset saavat osallistua menettelyyn. Keskimääräinen käsittelyaika sovinnon edistämisessä on 3-8 kk. Ennen valmisteluistuntoa asianosaiset antavat kirjallisia lausumia.

Jos sovintoa ei synny, sama tuomari jatkaa asian valmistelua. Käräjäoikeus ratkaisee myöhemmin pääkäsittelyssä yhden tai kolmen tuomarin kokoonpanossa. Pääkäsittelyssä otetaan vastaan todistelu. Pääkäsittelyyn menevän asian keskimääräinen käsittelyaika on 8-16 kk. Tuomiosta on mahdollisuus valittaa hovioikeuteen, jossa käsittely voi kestää myös yli vuoden. Häviäjä maksaa pääsääntöisesti voittajan oikeudenkäyntikulut.

Lisäksi haluan lausua tulevasta menettelystä seuraavaa:

Päiväys _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

(Keski-Suomen käräjäoikeuden www-sivut 2018.)

13.1.2016 Keski-Suomen kärjäoikeus

USEIN KYSYTYT KYSYMYKSET SOVITTELUSTA

Mitä sovittelu on ja mitä se ei ole?

Sovittelu on keskustelutilaisuus, jossa osapuolten lisäksi läsnä on sovittelija ja mahdollisesti osapuolten omat lakimiehet. Sovittelun pääpaino on osapuolten välisessä keskustelussa, jota sovittelija tukee. Keskustelu voi koskea mitä tahansa osapuolten välistä konfliktia, jos osapuolet itse sellaista haluavat. Sovittelu EI ole pelkästään sovinnon tekemistä riitaisista kysymyksistä.

Kuinka voin päästä sovitteluun?

Sovittelua voi hakea vapaamuotoisella sovitteluhakemuksella, jossa on mainittava osapuolet, yhteystiedot sekä lyhyt kuvaus riidasta tai konfliktista. Hakemuksen voi tehdä kirjallisesti tai sähköpostilla (keski-suomi.ko@oikeus.fi). Jos asia on jo vireillä oikeudenkäyntinä, osapuoli voi vapaamuotoisesti pyytää sovittelua. Oikeudenkäyntiasioissa kärjäoikeus lähettää osapuolille myös erillisen lomakkeen menettelyn valinnasta. Sovittelun aloittaminen edellyttää kaikkien osapuolten suostumusta.

Mitä sovittelu maksaa?

Kärjäoikeuden hakemusmaksu sovittelusta on 250 euroa (oikeusministeriön asetus eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista 2 §). Vertailun vuoksi asian vireille paneminen oikeudenkäyntinä maksaa 500 euroa (tuomioistuinmaksulaki 2 §). Jos oikeudenkäyntiasia siirtyy sovitteluun, maksu pysyy 500 eurossa, mutta sovittelusta ei peritä erillistä maksua. Jos sovitteluhakemus ei johda sovittelun aloittamiseen, koska vastapuoli ei siihen suostu, hakemusmaksu on 100 euroa. Sen vuoksi ennen sovitteluhakemuksen tekemistä kannattaa kysyä vastapuolelta, suostuisiko tämä sovitteluun. Osapuolet voivat tehdä sovitteluhakemuksen myös yhdessä. Jos osapuoli saa oikeusapua, hakemus- tai oikeudenkäyntimaksua ei peritä.

Voinko tulla sovitteluun ilman lakimiestä?

Voit tulla, mutta joskus omasta lakimiehestä voi olla sovittelussa suurta hyötyä. Tarkista lakimiehen kanssa se, kattaako mahdollinen oikeusturvavakuutus sovittelun. Oikeusapu kattaa sovittelun eli lakimiehen palkkio maksetaan valtion varoista omavastuuprosentin mukaisesti.

Mikä on sovittelijan rooli?

Sovittelijan tehtävä on luoda rauhallinen ilmapiiri sekä edistää osapuolten välistä keskustelua ja vuorovaikutusta. Yleensä konfliktissa osapuolten välinen vuorovaikutus on muuttunut negatiiviseksi tai sitä ei ole ollenkaan. Sovittelija kuuntelee kaikkia osapuolia ja auttaa osapuolia kuuntelemaan toisiaan. Sovittelija ei ratkaise asiaa osapuolten puolesta eikä ilmaise edes omaa mielipidettään. Sovittelija on ammatiltaan kärjätuomari, mutta sovittelussa hän ei toimi tuomarin roolissa.

Onko sovittelija puolueeton?

Kyllä. Sovittelija ei ole kenenkään puolella, vaan *kaikkien* puolella. Sovittelija on kiinnostunut osapuolista ja heidän välisestä konfliktistaan, mutta hänellä itsellään ei ole mielipidettä siitä, kuinka riita pitäisi ratkaista. Sovittelijaa koskevat samat esteettömyyssäännökset kuin tuomaria.

Mikä on osapuolen rooli sovittelussa?

Osapuolet kertovat omista tarpeistaan ja toiveistaan sekä kuuntelevat vastapuolen tarpeita ja toiveita. Monesti toisen osapuolen ymmärtäminen helpottaa konfliktia. Osapuolet ovat itse vastuussa mahdollisesta ratkaisusta ja sen sisällöstä.

Kuunnellaanko minua sovittelussa?

Kyllä. Sovittelijan tärkeimpiä tehtäviä on kuunnella osapuolia. Kuunteleminen on aktiivista eli sovittelija osoittaa olevansa kiinnostunut osapuolesta sekä tämän ongelmista ja erilaisista tarpeista. Tutkimusten mukaan sovittelussa osapuolet saavat selvästi useammin kokemuksen kuulluksi tulemisesta kuin sovinnon edistämisessä tai oikeudenkäynnissä.

Mikä on lakimiehen rooli sovittelussa?

Lakimies valmistautuu sovitteluun huolella osapuolen kanssa, esimerkiksi keskustelemalla hankalista asioista ja pohtimalla mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja. Sovittelussa lakimies toimii osapuolen tukena kaikissa vaiheissa, sekä sovittelusalissa että taukojen aikana. Sovittelun loppuvaiheessa lakimies osallistuu yleensä aktiivisesti sovinnon ehtojen muotoiluun.

Missä sovitteluistunto järjestetään?

Käräjäoikeudessa, erityisessä sovittelusalissa, jossa kaikki istuvat saman pöydän ääressä.

Kuinka nopeasti sovitteluistunto voidaan järjestää?

Yleensä 1-3 kuukaudessa. Istuntoaika sovitaan yhdessä.

Keitä sovittelussa on läsnä?

Osapuolet itse, sovittelija ja mahdolliset osapuolten lakimiehet. Jos osapuolena on yritys tai yhteisö, läsnä voi olla esimerkiksi toimitusjohtaja tai hallituksen jäseniä.

Kuinka pitkään sovitteluistunto kestää?

Normaalisti 2-3 tuntia, mutta joskus sovittelu voi kestää pidempään. Sovittelua on mahdollista jatkaa myöhemmin, esimerkiksi jos osapuolet tarvitsevat lisää tietoa jostain seikasta.

Mitä asioita sovittelussa voi käsitellä?

Mitä tahansa asioita, mitkä ovat osapuolille tärkeitä. Sovittelun ei tarvitse koskea pelkästään rahaa tai juridisia seikkoja. Sovittelussa voidaan keskustella tarpeista, toiveista, tunteista, anteeksi pyytämisestä, ihmissuhteista, maineesta...

Mitä jos sovittelussa ei päästä sovintoon?

Osapuolet voivat jatkaa sovintoneuvotteluja myöhemmin tai riita voidaan käsitellä oikeudenkäynnissä, jolloin tuomari ratkaisee asian.

Mitä tarkoittaa se, että sovittelu on "luottamuksellista"?

Jos riidan käsittely jatkuu oikeudenkäyntinä, osapuolet eivät saa vedota mihinkään, mitä vastapuoli on sovittelussa lausunut. Sovittelija ei kerro mitään sovittelun sisällöstä kenellekään eikä erityisesti sille tuomarille, joka myöhemmin käsittelee asiaa.

Viivästykö jutun käsittely sovittelun vuoksi?

Ei. Sovittelu pyritään järjestämään nopeasti, ja jos asia palautuu oikeudenkäyntiin, se palaa ns. normaalille paikalleen (vireilletulojärjestys).

Entä jos vastapuolen kanssa ei voi keskustella?

Monesti konfliktissa vastapuolen kanssa on hyvin vaikea keskustella. Sovittelu tapahtuu kuitenkin turvallisessa ja rauhallisessa ympäristössä, jolloin keskustelu voi hyvin onnistua, varsinkin jos sovittelija pystyy tukemaan rakentavaa keskustelua.

Voiko sovittelussa ilmaista tunteita?

Kyllä. Sovittelun turvallinen ympäristö mahdollistaa myös tunteiden ilmaisun ja käsittelyn rakentavalla tavalla. Monesti konfliktissa on kysymys nimenomaan tunnetason asioista.

Voiko sovittelussa puhua juridiikasta?

Kyllä. Joskus sovinnon esteenä on osapuolten erilaiset tulkinnat lain soveltamisesta. Jos osapuolet niin haluavat, niin lakimiehet ja sovittelija voivat vapaasti keskustella myös juridiikasta.

Miksi sovittelu olisi parempi menettely kuin oikeudenkäynti?

Sovittelussa on mahdollista se, että osapuolet alkavat paremmin ymmärtää toistensa näkökulmia ja menettelyä. Sovittelussa on mahdollista osapuolten välinen yhteistyö. Oikeudenkäynti perustuu osapuolten väliseen vastakkainasetteluun, jossa toinen yrittää voittaa toisen. Sovittelu on nopeampaa ja halvempaa kuin oikeudenkäynti. Sovittelussa osapuolet itse pyrkivät ratkaisemaan riitansa, toisin kuin oikeudenkäynnissä, jossa osapuolet luovuttavat päätösvallan ulkopuoliselle.

Miten sovittelu eroaa sovinnon edistämisestä?

Sovittelussa konfliktista voidaan keskustella laajemmin kuin sovinnon edistämässä. Sovittelussa pääosassa ovat osapuolet itse, eivät lakimiehet. Sovittelijan rooli poikkeaa merkittävästi sovinnon edistäjän roolista. Ks. lisää sovitteluprojektin projektisuunnitelma 7.12.2015.

Onko sovittelu helppoa ja yksinkertaista?

Ei. Sovittelu vaatii rohkeutta kohdata vastapuoli ja keskustella hänen kanssaan vaikeista asioista. Sovittelu edellyttää vastuunottoa ongelman käsittelyn suhteen.

Entä jos tehty sovinto myöhemmin rikkoontuu?

Sovittelija voi vahvistaa sovinnon, jolloin se voidaan panna täytäntöön ulosoton kautta. Yleensä sovittelussa tehdyt sovinnot täytetään vapaaehtoisesti.

(Keski-Suomen käräjäoikeuden www-sivut 2018.)

Hei!

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa oikeustradenomiksi ja teen parhaillaan opinnäytetyötä, jonka aiheena on tuomioistuinsovittelu Satakunnan käräjäoikeudessa. Opinnäytetyön tavoitteena on saada kokonaiskuva Satakunnan käräjäoikeuden tuomioistuinsovittelun nykytilanteesta ja sovitteluiden määristä. Lisäksi tavoitteena on selvittää millä toimenpiteillä Satakunnan käräjäoikeus voisi lisätä tietoisuutta riita-asioiden tuomioistuinsovittelusta Satakunnassa ja lisätä sovitteluiden määriä.

Näiden tietojen saaminen on käräjäoikeudelle tärkeää, jotta tuomioistuinsovittelua voitaisiin kehittää. Vastaamalla ystävällisesti oheisen kysymyslomakkeen kysymyksiin saatte oman mielipiteenne kuuluviin ja olette mukana tässä kehitystyössä. Kysymykset ovat avoimia kysymyksiä, joihin vastataan omin sanoin. Tarvittaessa voitte jatkaa vastauksianne myös lomakkeen kääntöpuolelle.

Kysely on suunnattu käräjäoikeuden sovittelutuomareille, jotka käsittelevät sovitteluasioita. Kyselyllä avulla pyritään selvittämään sovittelukoulutuksen riittävyys ja koulutustarpeet sekä toimenpiteitä tuomioistuinsovitteluiden määrien lisäämiseksi.

Kaikki vastauksistanne saatava tieto käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi. Vastauksista kootaan tulokset, jotka julkaistaan opinnäytetyön yhteydessä joulukuussa 2018.

Pyydän teitä vastaamaan ja palauttamaan kyselylomakkeen asiakaspalvelussa olevaan laatikkoon 12.10.2018 mennessä.

Ystävällisin terveisin,

Mari Loisko

Kysely sovittelutuomareille

1. Oletko osallistunut tuomareille tarkoitettuun sovittelukoulutukseen? Jos olet, millaiseen koulutukseen?
2. Koetko tarvitsevasi lisää sovittelukoulutusta? Jos koet, millaiselle koulutukselle olisi tarvetta?
3. Millaiset riita-asiat mielestäsi soveltuvat tuomioistuinsovitteluun?
4. Millaiset riita-asiat eivät mielestäsi sovellu tuomioistuinsovitteluun?
5. Millä toimenpiteillä tuomioistuinsovitteluiden määriä voitaisiin lisätä Satakunnan kärjäoikeudessa?
6. Miten mielestäsi tuomioistuinsovittelua voitaisiin kehittää Satakunnassa?
7. Onko asiamiehen/avustajan esiintymisessä eroa riita- ja sovitteluistunnossa? Tiedostavatko asiamiehet/avustajat eron näiden välillä?